

РО «УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ЛЬВІВСЬКА ДУХОВНА СЕМІНАРІЯ СВ. ДУХА

Інститут історії Церкви

Дипломна робота

**РОЛЬ ПІДПІЛЬНОГО ЄПИСКОПАТУ В СТАНІСЛАВІВСЬКІЙ
ЄПАРХІЇ В ПЕРІОД ПІДПІЛЛЯ 1946 – 1989.**

Студент 6-го курсу: Олег Малиновський

Науковий керівник: Світлана Гуркіна

кандидат історичних наук

Рецензент:

Кандидат історичних наук

Олег Беген

Львів 2021

ЗМІСТ

Список скорочень.....	3
Вступ.....	5
1 Розділ Історія Станіславівської єпархії та її перехід в підпілля.....	11
1.1 Історичний контекст розвитку Станіславівської єпархії, та вплив на неї Григорія Хомишина	11
1.2. Керівництво Станіславівської єпархії в перші роки підпілля.	18
2 Розділ Перше покоління підпільних єпископів Станіславівської єпархії у підпіллі	21
2.1 Підпільний єпископ Іван Лятишевський	21
2.2 Підпільний єпископ Симеон Лукач	24
2.3 Підпільний єпископ Іван Слезюк	34
3 Розділ Друге покоління підпільних єпископів Станіславівської єпархії у підпіллі та їхній вклад у легалізацію УГКЦ.....	43
3.1 Підпільний єпископ Софрон Дмитерко	43
3.2 Підпільний єпископ Павло Василик	52
3.3 Підпільний Єпископ Яків Тимчук.....	58
3.4 Вклади підпільних владик Станіславівської єпархії в легалізацію Української Греко-Католицької Церкви.....	62
Висновки	68
Список джерел та літератури	72
Додатки.....	80

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АІЩ – Архів Інституту Історії Церкви

ар. – аркуш

Бл. – Блаженний

Блаж. – Блаженний

вид. – видання

вл. – владика

ГКЦ – Греко-Католицька Церква

ДАІФО – Державний Архів Івано-Франківської Облaсті

д-ра – доктора

друк. – друку

єп. – єпископ

єрм - єромонах

ім. – імені

ін. – інші

КДБ – Комітет Державної Безпеки

КК – Кримінальний Кодекс

м. – місто

МВС – Міністерство Внутрішніх Справ

МДБ – Міністерство Державної Безпеки

МСУ – Монахи Студитьського Уставу

НКВС – Народний Комісаріат Внутрішніх Справ

о. – отець

оо. - отцями

оп. – опис

ОУН – Організація Українських Націоналістів

п. – пані

підгот. – підготував

р. – рік

ред. – редактор

РКЦ – Римо Католицька Церква

РПЦ – Російська Православна Церква

рр. – роки

с. – село

Св. – Святого

СВМЧ – Священномученик

Свящ. – Священномученика

снт. – Село Міського Типу

спр. – справа

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

ст. – століття

Т. – том

тов. – товариство

ТРК – Телерадіокомпанія

УГКЦ – Українська Греко-Католицька Церква

УМДБ – Управління – міністерства Державної Безпеки

УНО – Українське Національне Об'єднання

упор. – упорядник

УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка

ф. – фонд

ЦДІАЛ – Центральний Державний Архів Львова

ЧСВВ – Чин Святого Василя Великого

ВСТУП

Актуальність дослідження. Зовсім недавно Українська Греко-Католицька Церква (далі - УГКЦ) вшанувала дату 30 років виходу з підпілля. За цей час виросло нове покоління, яке знає про «Катакомбну Церкву» досить мало. Тому на сьогоднішній день особливо актуальним і важливим стає дослідження історії «Катакомбної Церкви», про що наголошував у своїх проповідях правонаступник Станіславівських владик, митрополит Володимир (Війтишин): «використайте в повні досвід підпілля, а не сховайте його до шухляди»¹.

Станіславівська єпархія, як церковно-адміністративна одиниця, та її єпископат відіграли значну роль в історії підпілля. Загалом було 8 єпископів в часі підпілля в Станіславівській єпархії, але не всі з них мали змогу вести більш активну діяльність. Тому в дослідженні присутній поділ на два покоління єрархів. Перше покоління - це єпископи, які були висвячені до псевдособору 1946 року, а друге - це ті єпископи, які були хіротонізовані вже в підпіллі.. Вони протягом свого служіння, речно сповняли душпастирські та, в міру можливостей, – адміністративні обов'язки, та кожен з них чимало спричинився до виходу УГКЦ з підпілля. Майже всі зазнали репресій від радянського судочинства та терпіли знущання у тюрмах. Та все ж спільними зусиллями духовенства та вірних, та з Божою допомогою, встояли та гідно пройшли період випробувань.

Проблематикою дослідження: є висвітлення закономірностей та особливостей душпастирської та адміністративної діяльності Станіславівських єпископів “Катакомбної Церкви”, через аналіз формаційного періоду кожного з владик, які в подальшому вплинули на їхнє архієрейське служіння, і знайшли своє висвітлення в різнопланових джерелах, зокрема, в кримінальних справах та свідченнях сучасників.

Мета дослідження: в контексті підпілля висвітлити душпастирську та адміністративну діяльність кожного з владик зокрема, та їхній вклад у легалізацію УГКЦ.

Завдання дослідження:

---

¹ Прес-служба УКУ, *В УКУ відбулося відкриття міжнародної конференції з нагоди 20-ліття Інституту історії Церкви* // ucu.edu.ua (10.12.2020).

1. Критично проаналізувати стан Станіславівської єпархії в часі її підпільного функціонування.
2. Дослідити особливості формації, яка передувала єпископському служінню, кожного з владик.
3. Розкрити душпастирське служіння Станіславівських владик в умовах «Катакомбної Церкви».
4. Виокремити та проаналізувати адміністративну діяльність єпископату підпільної єпархії.
5. Критично проаналізувати кримінальні справи, заведені органами безпеки на єпископів Івана Слезюка та Симеона Лукача, підпільної Станіславівської єпархії.
6. Дослідити та проаналізувати внесок владик у легалізацію УГКЦ.

Об'єктом у даному дослідженні виступатиме функціонування підпільної Станіславівської єпархії та діяльність її архиєреїв в період підпілля УГКЦ.

Предмет дослідження: вклад єпископів Івана Лятишевського, Симеона Лукача, Івана Слезюка, Софрона Дмитерка, Павла Василика та Якова Тимчука як проводу Станіславівської єпархії після 1945 року.

Хронологічні рамки дослідження: охоплюють період підпілля УГКЦ з 1946 до 1989 роки. Для розкриття історичного контексту, формації єпископів, та історії Станіславівської єпархії, автор вимушений виходити за хронологічні рамки.

Географічні межі дослідження: охоплюють територію колишньої Станіславівської єпархії (сьогодні території Івано-Франківщини та Тернопільщини), та місця ув'язнення та діяльності владики.

Метод: у праці використано хронологічно описовий метод, метод критичного аналізу, метод синтезу, метод узагальнення та порівняння.

Оригінальність даної роботи полягає в тому, що постаті єрархів Станіславівської єпархії, серед яких є Блаженні Священномученики не до кінця є дослідженні. Життя Блаженних та підпільних єпископів є знаковими для нашої Церкви, оскільки з їхнього прикладу черпаємо натхнення для подальшого розвитку УГКЦ. Автор даним дослідженням показав, як внаслідок формації, кожен з владик, мав особливий підхід до свого архиєрейського служіння.

Огляд джерел та літератури. В дослідженні використані архівні джерела: кримінальні справи та інтерв'ю, збірники опублікованих архівних документів, монографії, кілька періодичних видань та інтернет джерела. Одними з основних джерел використаних у дослідженні були дві кримінальні справи заведені на підпільних єпископів Івана Слезюка та Симеона Лукача, які зберігаються в Державному архіві Івано-Франківської області. Справа №1459 стосується першого ув'язнення владики Івана Слезюка з 1945. У даній справі знаходимо ордери на обшук, постанови про арешт, протоколи обшуків та допитів, та вирок. Друга справа по звинуваченню Симеона Лукача №4733 в 1 томі, на сторінках якої знаходимо різного роду довідки, та протоколи допитів. Найбільш вагомим документом із цієї справи є автобіографія Симеона Лукача. Дана справа також стосується першого ув'язнення владики з 1945 по 1955 роки. По другому ув'язненні владик була заведена одна об'єднана справа, яку нажаль не вдалось дослідити, як і кримінальну справу владики Івана Лятишевського, яка була об'єднана з справою Григорія Хомишина.

Не менш важливими, є стали усноісторичні інтерв'ю, які зберігаються в Архіві Інституту Історії Церкви. Основними інтерв'ю стали: чотири інтерв'ю єп. Софрона Дмитерка, в яких він розповідає про історію єпархії в підпіллі, свою адміністративну та душпастирську діяльність. Інтерв'ю єп. Павла Василика, в якому він висвітлює проблематику свого служіння, та тих отців які йому допомагали в цьому. В інтерв'ю з вихованцями єп. Василика оо. Володимиром Війтишиним та Василем Семенюком знаходимо інформацію про діяльність підпільних семінарій. Та с. Стефанії Гринів (Анна) висвітлює проблематику монашого життя в катакомбних умовах.

Окрім архівних джерел використовувались і опубліковані. Важливим джерелом є збірка листів та спогади сучасників, про Григорія Хомишина, яку зібрав та упорядкував отець Ігор Пелехатий у збірці «Пастир Добрий».

Історіографія питання, однак, не є дуже широка. Одним з загальних бібліографічно - агіографічних, стала книга італійського дослідника Джаолампіо Маттеї «Україна земля мучеників», у якій зібрані та упорядковані основні факти про Блаженних Священномучеників УГКЦ. Праця отця Миколи Григорука «Сильний Божим Духом. Історично-біографічний нарис про життя о. д-ра

Авксентія Бойчука», містить інформацію про самого отця, та владик Симеона Луката та Івана Слезюка. Не менш важливим джерелом є збірка листів та спогади сучасників, про Григорія Хомишина, яку зібрав та упорядкував отець Ігор Пелехатий у збірці «Пастир Добрий». Також використано дослідження Христини Нищей «З вірою у серці: від покликання до служіння», в якому авторка розповідає про підпільну семінарію Михаїла Косили в Дорі, та причетність до неї владик Івана Слезюка, Софрона Дмитерка та Павла Василика. Праці Богдана Боцюрківа про Катакомбну Церкву², які стали одними з основних досліджень підпільної історії УГКЦ. Також праці Олега Єгрешія та отця Петра Мельничука про єпископа Григорія Хомишина³, які описують історію єпархії в період коли її очолював Кир Григорій.

Допоміжними у написанні були дисертації Іванни Гавриш «Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)» та Руслана Делятинського «Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)».

Також для дослідження використовувались статті опубліковані в інтернет ресурсах. Основними з яких стали статті Ірини Коломієць про Блаженного Симеона Лукача, статті Михайла Соплюка про владика Якова Тимчука, та стаття Ростислава Крупчака «Керівництво Української Греко-Католицької Церкви під радянським режимом».

Окрім письмових джерел і літератури, також було використано декілька документальних фільмів про історію підпільної УГКЦ. Це фільм А. Стаськіва «УГКЦ Невідомий літопис», який розповідає про мирян в підпіллі та їх роль в легалізації УГКЦ, та ще один документальний фільм знятий ТРК Надвірна «Учитель людяності» про єпископа Симеона Лукача. Також два фільми режисера Валентина Дігтяренка «Ті, що вірні» – про служіння духовенства та єпископату в умовах підпілля, та фільм «Симеон Лукач».

---

² Б. Боцюрків, *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950)*. Львів 2005; Б. Боцюрків, *Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989) // Ковчег*. Львів 1993.

³ О. Єгрешій, *Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно – церковного і громадсько – політичного діяча*, Івано-Франківськ 2006; П. Мельничук, *Владика Григорій Хомишин*, Львів: Місіонер 1997.

Структура роботи: складається із змісту, списку скорочень, вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури та додатків.

Перший розділ відображає історичний контекст Станіславівської єпархії, вплив на неї Блаженного Священномученика Григорія Хомишина, та керівництво єпархії в перші роки підпілля. У підрозділі 1.1 було розкрито історію створення та формації Станіславівської єпархії, та вплив на неї та її священників четвертого єпископа Станіславівського – Григорія Хомишина, який запровадив багато літургійних та канонічних реформ у єпархії. В міжвоєнний період, передчуваючи неминучість репресій нової радянської влади, він підготував провід для неї у період підпілля. Підрозділ 1.2 розкриває особливості адміністрування єпархією у перші роки підпілля з 1945 до 1954 року.

У **другому розділі** представлено перше покоління підпільних єпископів Станіславівської єпархії у підпіллі (перше покоління - це єпископи, які були висвячені до псевдособору 1946 року), їхня формація, душпастирська, адміністративна діяльності, та періоди їх ув'язнення. Підпункт 2.1 розкриває особу Івана Лятишевського, його формаційний процес, коротко висвітлена єпископська діяльність до підпілля. Його ув'язнення та служіння після повернення з заслання. У підпункті 2.2 розглянуто особу Симеона Лукача, та розкритий його хист до академічної діяльності. Проаналізовано його кримінальну справу, та висвітлені два тюремних терміни. Оскільки він не виявляв того, що є єпископ в дослідженні показано його душпастирський шлях, як священника та викладача підпільної семінарії. Підпункт 2.3 представляє Івана Слезюка, від початку його формації та аж до сповнення єпископських повноважень, як адміністратора Станіславівської єпархії, подібно до двох попередніх владик висвітлено досвід тюремного в'язня.

Третій розділ відображає друге покоління архиєреїв, які діяли в Станіславівській єпархії та їх вклад в Легалізацію УГКЦ. В підпункті 3.1 досліджено особу Софрона Дмитерка, який став наступником Івана Слезюка. Його управління єпархією в умовах підпілля, участь у вихованні нових священників, опікою над монашеством, та роки заслання у тюрмах. Підрозділ 3.2

висвітлює роль Павла Васирика. У підпункті 3.3. проаналізовано діяльність єпископа Якова Тимчука.

1 РОЗДІЛ

ІСТОРІЯ СТАНІСЛАВІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ ТА ЇЇ ПЕРЕХІД В ПІДПІЛЛЯ

1.1 Історичний контекст розвитку Станіславівської єпархії, та вплив на неї Григорія Хомишина

26 березня 1885 року Папа Лев XIII булою «*De universo dominico grege*» (В цілому Господньому стаді), заснував Станіславівську єпархію⁴. Подія має велику передісторію, яка сягає ще 1790 року, єпископи Петро Білянський та Максиміліан Рилло коли подавали прохання про утворення Галицької митрополії, то клопотали про утворення третього єпископства⁵, тобто сама підготовка до створення цієї єпархії є довша ніж час існування єпархії.

Наступна дата, яку слід згадати це 14 вересня 1849 року, у цей день відбувалося сто перше засідання Головної Руської Ради (перша легальна політична організація українців Галичини)⁶, яка постановила про створення третьої єпархії у місті Станіславів. Після чого до австрійського цісаря їздили отець Михайло Куземський та Євстахія Прокопчиця, та їхня поїздка була провальною⁷. Але 8 травня 1850 року Цісар видає рішення, яким дозволяє заснувати в Станіславові єпископство, а вже 22 вересня 1850 року було повідомлено, що Апостольська столиця погодила заснування Станіславівського єпископства⁸. Проте після великої праці ієрархів Греко-Католицької Церкви (далі ГКЦ), та досить активної підтримки Цісаря Франца Йосипа I процес так і не завершився і був призупинений⁹.

---

⁴ Р. Делятинський, *Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)*, Кандидатська дисертація: Прикарпатський університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ 2017, 50.

⁵ П. Мельничук, *Владика Григорій Хомишин*, 13.

⁶ Ф. Стеблій, *Головна Руська Рада // «Енциклопедія історії України»*, Т. II, Київ 2004, 140.

⁷ Р. Делятинський, *Історія Станіславівської Єпархії (1885 – 1900)*, Івано-Франківськ 2001, 8.

⁸ П. Мельничук, *Владика Григорій Хомишин*, 14.

⁹ Р. Делятинський, *Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)*, 47.

Вже в 1885 році Папа Лев XIII видає вище згадану буллу, в якій проголосив на всю Католицьку Церкву

В Станіславі при храмі Воскресіння Господа Нашого Ісуса Христа стало канонічно засноване і утворене нове українське католицьку єпископство [...], силою згаданої булли Львівську Архідієцезію (структурна одиниця Римо Католицької Церкви (далі РКЦ), Інша назва – єпархія. За визначенням Кодексу канонічного права РКЦ – частина Божого Люду, довірена під пастирську опіку єпископа та священників)¹⁰ поділено на 2 Дієцезії. До ново основаної Дієцезії Станіславівської долучено 20 деканатів¹¹.

1 листопада 1885 року Сильвестр Сембратович у Львові в храмі Святого Юрія рукоположив отця Юліана Пелеша в єпископи для Станіславівської єпархії, він був першим єпископом Станіславівським, та пробув на уряді до 10 травня 1891 року. Після Юліана Пелеша на єпископський престіл був поставлений Юліан Сан Куїловський, який був на престолі до 30 серпня 1899 року. Третім Станіславівським єпископом став Андрей Шептицький¹². Вже 8 травня 1904 року Андрей Шептицький, який вже на той час був Митрополитом Львівським у своєму посланні іменував, ректора Львівської Духовної Семінарії отця доктора Григорія Хомишина, єпископом Станіславівським¹³.

Григорій Хомишин зійшовши на єпископський престіл розпочав активну діяльність, яку зосередив на збереження авторитету Греко Католицької Церкви. Владика мав на меті зміцнити організаційну структуру єпархії, сформувати новий тип духовенства та розвинути чернечі згромадження, створити церковно-релігійні організації¹⁴. Основною метою було відновлення «ідеалу священника як патріота на морально-релігійній платформі»¹⁵.

Важливою ланкою для нової єпархії була освіта, тому владика Григорій приділяв особливу увагу до богословської підготовки духовенства, до 1906 року майбутні душпастирі відбували богословську студії в Львівській духовній

¹⁰ Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, *Дієцезія* // esu.com.ua (16.03.2020)

¹¹ П. Мельничук, *Владика Григорій Хомишин*, 15.

¹² Р. Тожецький, *Митрополит Андрей Шептицький* // *Ковчег*. Львів 1993, 111.

¹³ Там само, 18.

¹⁴ Р. Деятинський, *Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)*, 71.

¹⁵ П. Мельничук, *Владика Григорій Хомишин*, 416.

семінарії. Владика проводив реколекції для постійної формації священиків та видавав пастирські листи, також відновив при катедральному соборі «практичну дяківську школу»¹⁶, а вже в січні 1907 року було відкрито Станіславівську єпархіальну духовну семінарію і її першим ректором було призначено отця Єремію Ломницького Чину Святого Василя Великого (далі ЧСВВ)¹⁷.

Григорій Хомишин також дбав про інтелектуальний зріст не лише духовенства але і мирян, тому в травні 1907 року закликає створювати «парафіяльні читальні, оперті на релігійній основі», у липні 1907 року створив «Інститут Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії», який був покликаний навчально виховні заклади, заснувати бібліотеку, музей та видавництво¹⁸.

Ієрархи ГКЦ зазначили у своєму посланні, яке видали 21 лютого 1918 року, що «зачинається нова доба в історії нашої Церкви та нашого народу»¹⁹. В тому часі Хомишин звертає особливу увагу на духовну формацію для осіб які готуються до священства, які в свою чергу мали б стати новим поколінням і перекрити демографічні втрати, бо в часі з 1914 по 1918 рік у єпархії спочили в Бозі 78 священиків²⁰.

Священики єпархії брали активну участь у суспільно політичному житті, були учасника товариств «Рідна школа», «Сільський Господар», «Пласт», «Просвіта» та «Союз українок», що сприяло на людей змінити думку, що «українське духовенство се одинокий стан, що в сій історичній переломовій добі може успішно дбати про моральну і матеріальну долю свого народу»²¹. Священики також брали участь у Листопадовій революції 1918 року (боротьба

---

¹⁶ Р. Делятинський, *Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)*, 74-75.

¹⁷ *Історія і сучасність Семінарії ім. Св. Свяц. Йосафата* // ifds.org.ua (07.03.2020).

¹⁸ Р. Делятинський, *Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)*, 75.-76.

¹⁹ Там само, 82.

²⁰ Там само, 82.

²¹ Там само 85-86.

народів колишньої імперії Габсбургів за побудову своїх національних держав)²², вже згодом і у формуванні органів української державної влади²³.

Під час формування Української Галицької Армії священники також не залишились осторонь, навіть сприяли у проведенні мобілізації, та прийняття присяг бійцями, що згодом дало негативні наслідки для ГКЦ, бо селяни у ході заворушок навіть захоплювали церковні землі²⁴. Також через підтримку духовенства ГКЦ української національної державної ідеології загострила відносини з владою Другої Речі Посполитої. Проте Станіславівська єпархія яка мала різний вплив на суспільно-політичне життя людей, була цілком влита в лоно Галицької митрополії, та стала невід'ємною частиною життя тогочасної Галичини²⁵.

У 1919 – 1920 роках єпископ Григорій Хомишин, починає впроваджувати у єпархії процес «Латинізації», він 17 листопада 1919 року вносить зміни до церковних текстів, розвиває культу, які є притаманні РКЦ, розпорядився, щоб слово «православний» було замінено на «правовірний»²⁶, та введення обов'язкового цілібату для священників.

Можемо спостерігати, що справи єпархії в часі Другої Речі Посполитої йшли не найкраще, поляки у всьому хотіли контролювати дії священників, проводили різного роду акції серед духовенства, значна кількість духовенства була ув'язнена. Польська влада всіляко перешкоджала ГКЦ та не давала їй можливості відновитись у післявоєнний період, саме через те єпископат ГКЦ виступив проти окупаційної Польської влади з гаслом «автономію», вони вимагали щоб держава не втручалася у справи Церкви²⁷.

Єпископ у Станіславівській єпархії починає проводити активну роботу, у ділянці катехизації молоді по школах та по парафіях, створює спеціальних

---

²² Ю. Черненко, *Листопадова національно-демократична революція в Галичині 1918*// *Енциклопедія історії України*, Т. VI, Київ 2009, 161.

²³ Р. Деятинський, *Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)*, 86.

²⁴ Там само, 87-89.

²⁵ *Історія Архиепархії* // ugcc.if.ua (07.03.2020).

²⁶ Р. Деятинський, *Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)*, 97.

²⁷ Там само, 98-103.

комісарів, та делегатів до повітових шкіл. Велику увагу приділялося підготовці катехитів, які б могли формувати християнський світогляд дітей і молоді. Також владика зосереджував увагу на догляді за сиротами²⁸.

Єпископ Хомишин мав усвідомлення, що без добрих високоосвічених священиків єпархія зазнає невдачі, тому він часто направляв студентів на навчання до папських колегій Риму. Та в березні 1919 року семінарію заскочила біда, польський уряд скасував дотацію на семінарію, і приміщення семінарії було зайняте польським військом. Та для забезпечення семінарії владика організовує податок з парафій, та поступово відновлює семінарію, з новим колективом на чолі з ректором отцем – доктором Авксентієм Бойчуком, віце-ректором отцем Іваном Слезюком, духівником отцем Симеоном Лукачем²⁹.

Завдяки владичі Григорію, духовенство та Станіславівська єпархія змогла покращити свої відносини з Польською владою, та змогла пройти той важкий період відновлення після війни в умовах Польської окупації Галичини³⁰.

В подальшому ГКЦ переходить під умови конкордату, який підписує Польська Республіка з Апостольським престолом 10 лютого 1925 році. Та вже зовсім згодом на терени Станіславівської єпархії приходить Друга Світова війна і нові випробування на долю Церкви³¹.

ГКЦ протягом століть відігравала значну роль в суспільно-політичному процесі Галичини, морально виховувала націю шляхом проповідей, видавництва часописів, журналів, проводом релігійних братств та товариств³², що категорично не було до вподоби радянській владі.

11 листопада 1939 році каральні органи відкривають оперативну справу «Чума», проти греко-католицького духовенства та вірних, через наявність католицької партії «Українська національна обнова»³³. Народний комісар

---

²⁸ Р. Делятинський, *Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)*, 105.

²⁹ Там само, 106.

³⁰ Там само, 115.

³¹ Там само.

³² І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*. Кандидатська дисертація: Прикарпатський університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ 2017, 64.

³³ *Ліквідація УГКЦ (1939 – 1946)*, Т. I: Київ 2006, 58-59.

внутрішніх справ Союзу Радянських Соціалістичних Республік (далі СРСР) Лаврентіє Берія, 11 січня 1941 року затвердив «План оперативних заходів Народного Комісаріату Внутрішніх Справ (далі НКВС) СРСР стосовно ГКЦ в західних областях Української Радянської Соціалістичної Республіки (далі УРСР)»³⁴. У цьому плані було розписано заходи щодо ліквідації ГКЦ. В тому році також була спроба отруїти єпископів Станіславівської єпархії³⁵.

На початку Другої світової війни, та окупації Галичини Червоною армією, в Станіславівській єпархії був припинений навчальний процес у семінарії³⁶. Духовенство єпархії, було позбавлене своїх громадянських прав, окупаційна влада почала конфісковувати церковне майно, тобто можна сказати, що був запущений процес ліквідації ГКЦ, та священники і єпископи попри значні перешкоди влади не зупинялись у своїй душпастирській діяльності³⁷. А вже 22 червня 1941 року окупаційна влада змінилась з радянської німецьку³⁸, при якій Церква хоч мала певні утиснення, та все ж вони були менш радикальними ніж при радянській владі. В 1941 році єпархія повернулась до свого сталого побуту, та семінарія відновила свою роботу³⁹.

У подальшому для ліквідації ГКЦ Георгієм Карповим (голова ради у справах Російської православної Церкви при Раді Міністрів СРСР з 1943 -1960 роках), була створена так звана «Інструкція 58», яку 17 березня 1945 року затвердив Йосип Сталін⁴⁰. В інструкції був вказаний план, за яким мали ліквідувати ГКЦ⁴¹.

26 березня 1945 року, було прийняте рішення про арешт владики Григорія Хомишина⁴². Єпископ чекаючи на арешт, передбачає долю своєї єпархії, тому

---

³⁴ Ліквідація УГКЦ (1939 – 1946), 100 – 101.

³⁵ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 67.

³⁶ Б. Боцюрків, *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950)*, 30.

³⁷ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 142.

³⁸ Там само, 149.

³⁹ Там само, 151.

⁴⁰ *Історик: Українська Греко-Католицька Церква була репресованою* // risu.org.ua (09.06.2020).

⁴¹ Додаток 1.

⁴² О. Єгрешій, *Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно – церковного і громадсько – політичного діяча*, 135.

таємно висвячує на єпископів чотирьох священників, отця Івана Слезюка, отця Симеона Лукача, отця Степана Вапровича та отця Григорія Балагурака⁴³.

Ще одним ударом по Церкві була стаття «З хрестом чи мечем», яку опублікував в львівській газеті «Вільна Україна» Володимир Росович під псевдонімом Ярослав Галан, який у своїй статті розкритикував особу митрополита Андрея Шептицького⁴⁴.

Згідно плану у ніч на 12 квітня 1945 року, було заарештовано митрополита Йосипа Сліпого, єпископів Григорія Хомишина та Івана Лятишевського, разом з ними інших єпископів та священників⁴⁵. А вже у травні 1945 року була створена «Ініціативна група по возз'єднанню Греко-Католицької Церкви з Російською Православною Церквою (далі РПЦ)»⁴⁶.

У грудні 1945 року радянською владою розпочинається підготовка Львівського собору, який нібито мала скликати «Ініціативна група», 8 березня 1946 року розпочався Львівський собор, на якому було 45 представників від Станіславівської єпархії⁴⁷. Собор постановив: розірвати Берестейську унію і возз'єднатись з РПЦ⁴⁸. Даний собор ліквідував Станіславівську єпархію, яка з того часу йде в підпілля.

Після проведення собору всі парафії, школи і вся власність Церкви була або забрана державою, або передана РПЦ, та все ж ще деякий час вдалось встояти жіночим монастирям, так наприклад в Станіславові провінційний будинок сестер служебниць зміг провадити свою діяльність аж до 1945 року, при якому таємно діяв новіціат. А у Суховолі, що поблизу Львова монастир сестер-василіанок зміг встояти до 1952 року⁴⁹.

---

⁴³ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 74.

⁴⁴ О. Пагіря *Гавриїл Костельник і радянські органи державної безпеки* // territoryterror.org.ua. (09.06.2020).

⁴⁵ І. Гавриш, *Релігійно – політичні процеси на теренах Станіславівської єпархії УГКЦ напередодні та під час проведення Львівського собору* // *Гілея: науковий вісник*, випуск 120, Київ 2017, 63.

⁴⁶ Н. Мизак, *Переслідування УГКЦ у 40-50-х рр. ХХ ст.: ліквідація і наслідки* // *Релігія та соціум. Міжнародний Часопис*, №2(4), Чернівці 2010, 42.

⁴⁷ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 81.

⁴⁸ *Псевдособор і ліквідація (1946)* // ugcc.ua (09.06.2020).

⁴⁹ Б. Боцюрків, *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950)*, 172.

Владика Іван Слезюк після арешту єпископату, залишався разом з отцями Авксентієм Бойчуком та владикою Симеоном Лукачом у стінах семінарії, до 24 квітня, бо саму семінарію закрили в день арешту владик 12 квітня, про те отці залишались ще там, але 24 квітня і їх вигнали з семінарії, а 26 квітня було арештовано отця Авксентія Бойчука⁵⁰.

1.2. Керівництво Станіславівської єпархії в перші роки підпілля.

Владика Григорій Хомишин, коли знав про небезпеку власного арешту та приймав рішення про таємні свячення нових єпископів, то мав на меті не лише отців Симеона Лукача, Івана Слезюка, Степана Вапровича та Григорія Балагурака, але і тодішнього ректора Станіславівської духовної семінарії отця, Авксентія Бойчука проте той відмовився від гідності прийняття єпископських свячень⁵¹. Важливим є той факт, що отець ректор вже вдруге відмовляється від єпископського сану, оскільки ще в 1929 році Хомишин подав до Папи Пія XI кандидатів на єпископа-помічника Івана Лятишевського та Авксентія Бойчука. Тоді Папа іменує на єпископа отця Бойчука, який ним так і не став, бо своїм листом до Папи просив щоб йому єпископських свячень не уділяли⁵². Проте отець Микола Григорук у своєму дослідженні знайшов ще у двох допитах свідчення, які можуть натякати на те, що Бойчук все-таки був єпископом, а саме у допиті, єпископ Григорій Благурак, перерахував ім'я отця Авксентія серед ієрархів ГКЦ, також отець Роман Бахталовський у своєму допиті зазначив, що після арешту єпископату, єпархію очолив нелегальний єпископ, колишній ректор богословської академії.⁵³

⁵⁰ М. Григорук, *Сильний Божий Духом. Історико-біографічний нарис про життя о. д-ра Авксентія Бойчука*, Жовква 2017, 103 - 105.

⁵¹ С. Дмитерко Інтерв'ю від 26.11.1993 / ітерв'юер Гудзяк Б. // АПЦ, спр. П-1-1-419.3, 2.

⁵² І. Пелехатий (ред.) *Пастир Добрий, Блаж. СВМЧ. Григорій Хомишин, єпископ Станіславівський (25.03.1867-28.12.1945) у спогадах сучасників*. Харків 2017. 91.

⁵³ М. Григорук, *Сильний Божий Духом. Історико-біографічний нарис про життя о. д-ра Авксентія Бойчука*, 135-136.

Після арешту єпископів Григорія Хомишина та Івана Лятишевського, Станіславівською єпархією адміністрували владики, яких Хомишин напередодні свого арешту таємно хіротонізував⁵⁴.

У книзі отця Миколи Григорука Ми віднаходимо версію про отця Авксентія Бойчука, що саме він ще мав адміністративний уряд у єпархії, оскільки був капітулярним каноніком і відповідно першим повинен управляти єпархією, про це свідчив сам митрополит Йосип Сліпий у одному з своїх допитів. Також знаходимо свідчення, що священники, які прийняли православ'я, але хотіли назад воз'єднатись з ГКЦ приходили до отця Авксентія⁵⁵.

Крім того у одній з доповідних записок була інформація, що саме від Йосипа Сліпого отець Авксентій Бойчук отримав права вікарія⁵⁶. Проте є ще спогади владики Софрона Дмитерка, який заперечує таку версію, і стверджує, що саме Григорій Балагурак був генеральним вікарієм⁵⁷. Ще один доказ того, що Авксентій Бойчук не був єпископ, він нам залишив сам просячи про такий надпис на своєму надгробку: «Тут спочиває отець-ординарій⁵⁸ Бойчук Авксентій, професор і ректор греко-католицького духовного семінара від 1923 року і прелат архідиякон єпископської консисторії в Станіславові, в 58 році священства»⁵⁹.

Владика Григорій Балагурак, який виконував роль генерального вікарія, єпископ виконував свою діяльність у священничому сані, оскільки виявляти, що він є рукоположений у архиєрея було б причиною для його арешту⁶⁰. Допомагав владиці отець Роман Бахталовський, який у час ізоляції від решти світу навіть зміг підтримувати зв'язки з Апостольською Столицею, аж до свого ув'язнення 1949 року⁶¹.

---

⁵⁴ Р. Делятинський, *Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)*, 179.

⁵⁵ М. Григорука, *Сильний Божий Духом. Історико-біографічний нарис про життя о. д-ра Авксентія Бойчука*, 136.

⁵⁶ Там само, 137.

⁵⁷ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 11.11.1993 / інтерв'юер І. Пелехатий // АПЦ, спр. П-1-1-419,11.

⁵⁸ Отець-ординарій це, священник, який виконує роль керівника єпархії. *The difference between Bishop and Oedinary* // diffsense.com (10.12.2020).

⁵⁹ М. Григорука, *Сильний Божий Духом. Історико-біографічний нарис про життя о. д-ра Авксентія Бойчука*, 145.

⁶⁰ Б. Боцюрків, *Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989)*, 125.

⁶¹ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 74.

Про роль ще одного вище згадуваного єпископа Степана Вапровича знаходимо дві версії його діяльність після хіротонії. Ростислав Крупчак, у своїй статті в інтернет виданні «Оранта» наводить версію, що Вапровичу вдалось уникнути арешту, переховуючись в Карпатах⁶². Інша ж стаття з того самого видання подає версію, що в 1945 році його було арештовано, та вивезено на схід, де той до 1950 року працював столяром, після чого працював на будівництві мостів у Карпатах⁶³. Підводячи підсумок з вище згаданих версій можемо сказати, що Степан Вапрович не вів жодної пастирської діяльності в сані єпископа.

Підводячи підсумки з історії Станіславівської єпархії, можемо ствердити, що вона має досить не довгу історію, але досить насичену подіями. Пройшовши шлях та випробування частою зміною влади та двох світових воєн, їй все ж вдалось гідно існувати як адміністративній одиниці ГКЦ. Саме завдяки єпархам, які очолювали її єпархія змогла залишити гідний слід в історії Церкви. Останім єпископом, був Кир Григорій Хомишин, який за допомогою своїх реформ мав під керівництвом гідних священників, та національно свідомих вірних. Передбачаючи репресію зі сторони нової радянської влади підготував єпархію до підпілля.

В перші роки після псевдособору з 1945 до 1954 року, через арешт єпископату, адміністрували єпархію різні священники та єпископи, які отримали таку владу, ще до підпілля від Григорія Хомишина. В силу тих обставин, що не було одного очільника, єпископа, який би міг налагодити спілкування між духовенством, та встановити норми служіння в єпархії, цей період виявився особливо важким у історії підпільної єпархії.

---

⁶² Р. Крупчак, *Керівництво Української Греко-Католицької Церкви під радянським режимом, 1946-1989: сучасні підходи вивчення релігійного підпілля* // oranta.org (26.03.2020).

⁶³ *Отець Степан Вапрович – український місіонар – ісповідник в Аргентині* // oranta.org (06.03.2020).

2 РОЗДІЛ

ПЕРШЕ ПОКОЛІННЯ ПІДПІЛЬНИХ ЄПИСКОПІВ СТАНІСЛАВІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ У ПІДПІЛЛІ

2.1 Підпільний єпископ Іван Лятишевський

Іван Лятишевський народився 17 жовтня 1879 року в містечку Богородчани, що поблизу Станіслава, де через три дні після народження отримав Святе Таїнство Хрещення. В тому ж містечку отримав і свою першу освіту у чотирикласній. Хлопчина вражав своїм вмінням до науки, тому опісля школи відразу пішов на навчання до цісарсько – королівської гімназії в Станіславі. Закінчивши гімназію з відзнакою, продовжує своє навчання у Львівському університеті на факультеті богослов'я⁶⁴.

У Львові здібного студента заримітив Митрополит Андрей Шептицький, який посприяв переведенню Івана Лятишевського до Віденського університету⁶⁵. У Відні майбутній єпископ пише працю, про Флорентійську унію, завдяки якій отримує ступінь доктора богослов'я, а у 1905 та 1906 роках продовжує навчання на вищих студіях в Інсбруку⁶⁶.

У 1907 році доктор Іван Лятишевський отримує священничі свячення з рук владики Григорія Хомишина. У 1911 році отець починає викладати історію Церкви, у Станіславській Духовній Семінарії та ліцеї імені святого Івана Золотоустого, та є катехитом у реальній школі та польських гімназіях. Також отець був радником, а згодом і головою Церковного Трибуналу в справах подружжя⁶⁷.

Свою душпастирську, викладацьку діяльність та працю в суді отець поєднував з написанням різних статей та літератури. Як згадує у своєму листі

---

⁶⁴ В. Романюк, *Хресна дорога владики Івана Лятишевського* // slovoprosvity.org (08.09.2020).

⁶⁵ І. Пелехатий, *Нічого більше не бажаяю, як лише, щоб моя молитва була вислухана ...* // novazorya.if.ua (08.09.2020).

⁶⁶ В. Романюк, *Хресна дорога владики Івана Лятишевського*.

⁶⁷ *Кир Іван (Лятишевський)* // heroi.if.ua (08.09.2020).

отець Авксентій Бойчук до отця Романа Гузана, що найбільш вагомими працями були історія Католицької Церкви, історію Східної Церкви та історія Української Католицької Церкви, проте праці не збереглись, адже вони не були надруковані, а в період II світової війни були знищені⁶⁸.

4 липня 1927 року о. Іван отримав від Григорія Хомишина достоїнство Крилошанина, а вже 1929 року з благословення Папи Пія XI іменованій титулярним єпископом Ададейським і єпископом-помічником Станіславівським. 19 січня 1930 року єпископа – номінанта іменовано Архипресвітером і Генеральним Вікарієм, а 26 січня 1930 року в Станіславоі в катедральному соборі Воскресіння Христового відбулась єпископська хіротонія⁶⁹.

Авксентій Бойчук у своє листі згадує:

Єпископ Хомишин дав Єпископу Лятишевському всю власть, крім священничих свячень і обсади парохій. Ніхто з Єпископів-ординаріїв не ділиться так «гойно» властю, як ділився був Єпископ Хомишин з Єпископом Лятишевським! Єпископ Хомишин приймав аудієнції у вівторок і в четвер. Коли Лятишевський став Єпископом, то у вівторок приймав Єпископ Хомишин, а в четвер Єпископ Лятишевський⁷⁰.

В період коли Західна Україна була вперше окупована більшовицькою владою в 1939 – 1941 роках, Лятишевському доводилось неодноразово побувати на допитах, які інколи тривали цілими ночами. Після другої окупації, в ніч з 11 на 12 квітня, владика Івана було ув'язнено разом зі всіма єрархами ГКЦ, йому було висунуто звинувачення в антирадянській діяльності. Після арешту єпископ перебував півтори року в Лук'янівській тюрмі, де зазнав катувань зі сторони НКВС. В тюрмі Кир Іван мав можливість спілкуватись з іншими ув'язненими владиками. Лятишевського було засуджено на 5 років робіт в Казахстані⁷¹.

---

⁶⁸ І. Пелехатий (ред.) *Пастир Добрий, Блаж. СВМЧ. Григорій Хомишин, єпископ Станіславівський (25.03.1867-28.12.1945) у спогадах сучасників*, 90.

⁶⁹ *Нічого більше не бажаю, як лише, щоб моя молитва була вислухана ...*

⁷⁰ І. Пелехатий (ред.) *Пастир Добрий, Блаж. СВМЧ. Григорій Хомишин, єпископ Станіславівський (25.03.1867-28.12.1945) у спогадах сучасників*, 91-92.

⁷¹ *140 років тому народився Єпископ – помічник Станіславівський Іван Лятишевський // ugcc.if.ua (08.09.2020).*

В 1954 році з владики зняли адміністративне заслання: «На самого Чесного Хреста йому (Івану Лятишевському) Сказали, [...], дістане чистий пашпорт і що може їхати, куди хоче, і жити, де хоче. [...] В Станіславівській дієцезії його не пропишуть»⁷².

В 1955 році єпископ все ж повертається до Станіслава, проте його стан здоров'я, був вкрай важкий, оскільки був розвинений склероз⁷³. Проживав він в той час на вулиці Маяковського, але за ним велось постійно стеження:

Проти його дому, де він мешкав, побудували таку будку, ніби шевську майстерню, ніби там сидів і ремонтував черевики, а був робітник державної безпеки, який через віконце слідкував, хто заходить.[...] Коли преосвященний Лятишевський помер, моментально зліквідували і ту обсерваційну будку, яка через дорогу була навпроти поставлена спеціально для слідження його помешкання⁷⁴.

Іван Лятишевський після свого ув'язнення вже не мав ніяких адміністративних повноважень, оскільки після його арешту, вони перейшли до нововисвячених підпільних єпископів, а в часі коли владика повернувся з заслання, то повнота влади вже була у Івана Слезюка⁷⁵.

Не беручи до уваги поганий стан здоров'я та всі заборони, владика продовжував свою душпастирську діяльність. Щоденно у своїй кімнаті служив Літургії, та уділяв Святі Таїнства вірним, які того потребують⁷⁶. Також знаходимо спогади про те, що преосвященний Лятишевський приймав вічні обіти, у сестер Аnezії Сарни, Юлі та Анни (прізвища сестер та монаше згромадження у якому вони перебували невідомі), цей чин відбувався в квартирі, де жили сестри, по вулиці Суворова у Станіславові⁷⁷.

Коли владика помер то священники ГКЦ розпочали похоронні обряди, бо саме вони напередодні смерті сповідали та причащали Івана Лятишевського, але

---

⁷² І. Пелехатий (ред.) *Пастир Добрий, Блаж. СВМЧ. Григорій Хомишин, єпископ Станіславівський (25.03.1867-28.12.1945) у спогадах сучасників*, 119.

⁷³ Там само, 132.

⁷⁴ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 26.11.1993, 8.

⁷⁵ Там само, 9.

⁷⁶ *Нічого більше не бажаю, як лише, щоб моя молитва була вислухана ...*

⁷⁷ В. Кандюк, Інтерв'ю від 30.11.1993 / інтерв'юер Н. Павликівська // АПЦ П-1-1-360, 5.

в похорон вмішались православні священники⁷⁸, тоді урочистості на себе взяла Православна Церква, це була свого роду провокація, яка би мала показати те, що єпископ підписав православ'я. Похорон влаштували показовий з процесією через місто, супроводжувала процесію тогочасна «міліція», яка не дала можливості католикам, які і так себе не видавали, взяти участь у похороні, тому вони окремо таємно провели літургійні приписи, щодо похорону⁷⁹.

Підсумовуючи вище сказане про роль Івана Лятишевського, як підпільного єпископа можемо сказати, що через свій вже немолодий вік, на жаль владика не міг вести активну діяльність. Проте не зважаючи на всі перепони, він продовжує душпастирювати. Не маючи страху перед органами влади, які постійно стежили за єпископом, він продовжує молитись та уділяти Святі Таїнства тим хто того потребує. Окрім мирян, він також дбає про монашество.

В часі дослідження, не вдалось знайти інформації, про те чи єпископ, готував нових священників, чи висвячував їх у часі підпілля. Тому знову ж таки беручи до уваги його немолодий вік, можемо припустити, що він у цьому питанні довірився своїм наступникам.

2.2 Підпільний єпископ Симеон Лукач

Симеон Лукач народився 7 липня 1893 року в селі Старуня Солотвинського району Станіславівської області (сьогодні Богородчанський район Івано-Франківської області), у заможній селянській сім'ї, в якій було десятеро дітей⁸⁰, як вказує Симеон Лукач у своїй автобіографії то його батько був рільником⁸¹, проте племінниця отця, пані Наталія Грицак згадує, що його батько був церковним дяком та вчителем молодших класів⁸².

У сім років почав відвідувати школу, у рідному селі, а згодом у повітовій школі в місті Богородчани, хлопець був дуже здібним учнем, якому навіть

---

⁷⁸ М. Колодій, Інтерв'ю від 13.01.1994 / інтерв'юер Н. Павликівська // АПЦ П-1-1-270, 9.

⁷⁹ В. Кандюк, Інтерв'ю від 30.11.1993, 6-7.

⁸⁰ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

⁸¹ Автобіографія Симеона Лукача від 3.12.1949 // ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733.

⁸² *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

зарахували у школі два роки навчання за три. Продовжував вже своє навчання у Гімназії в місті Коломия, в якій вчився вісім років, де і закінчив свою середню освіту здачею *матури* (у гімназії – іспит зрілості)⁸³, Симеон Лукач і в гімназії показав свою здібність до науки, адже навчався так добре, що займався репетиторством, завдяки тому сам оплачував собі навчання.

У 1913 році Владика Григорій Хомишин приймає Симеона на навчання до Духовної семінарії в Станіславові⁸⁴. «У Духовній семінарії став зразком молитовності (семінаристи — звичайні люди, навіть за професією молитви буває забагато, а от йому – ні)⁸⁵. Через певні історичні події семінарист Симеон Лукач мав певні перепони у своєму навчанні, ось як він сам про це говорить: «З причини Першої світової війни (1914-1918) мав дволітню перерву в науці, тому закінчив студії в 1919 р.»⁸⁶.

Черпаючи з його автобіографії знаємо, що в 1919 році єпископ Станіславівський Григорій Хомишин уділяє отцеві Святу Тайну Священства, та відразу призначає отця на душпастиря села Ляцьке Шляховецьке, Глумацького повіту (сьогодні село Липівка, Тисменицького району, Івано-Франківської області)⁸⁷.

У грудні 1920 року владика Григорій Хомишин призначає отця Симеона Лукача викладачем догматичного богослов'я в Станіславівській духовній семінарії⁸⁸, що було досить дивним фактом адже в тому часі в семінарії був досить високий рівень викладацького складу, абсолютно всі викладачі мали докторати, а отець Симеон був єдиний хто не мав докторату, у нього була лише ліцензія на викладацьку діяльність в стані професора від міністерства освіти тодішньої Польщі⁸⁹. Проте Руслан Делятинський у свої статі подає інформацію з Вісника Станіславівської єпархії, що в листопаді 1923 року, був оголошений

⁸³ *Матура* // *Словник української мови Академічний тлумачний словник (1970 – 1980)* // sum.in.ua (20.05.2018).

⁸⁴ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

⁸⁵ І. Коломієць, *Людина з незвичним іменем – Симеон* // povazorya.if.ua (20.05.2018).

⁸⁶ Автобіографія Симеона Лукача від 3.12.1949 // ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733.

⁸⁷ І. Пелехатий, *Через Терни – до зірок*, Івано-Франківськ 2010, 9.

⁸⁸ І. Коломієць, *Блаженний Мученик Симеон з Карпат* // risu.org.ua (21.07.2020).

⁸⁹ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

конкурс на постійну посаду викладача морального богослов'я, але через відсутність кандидатів на посаду «цей предмет на посаді заступника професора викладав о. Симеон Лукач, який не мав ступінь доктора»⁹⁰. Таким чином отець викладав моральне богослов'я в період з 1920 по 1928. Відтак у нього було два роки перерви у викладанні морального богослов'я. А з 1930 по 1939 роки він продовжив викладати моральне богослов'я, поміж тим мав лекції з церковного спів з 1920 по 1939 роки. Обряди з 1920 по 1929 рік, аскетичну з 1920 по 1939 рік та літургію з 1929 по 1937 рік⁹¹.

Залишилися деякі відгуки студентів та викладачів тогочасної семінарії про отця Симеона: «Надзвичайно точний, зорганізований, вимогливий особливо у питаннях морального богослов'я і звичайно дуже добра людина»⁹². Також знаходимо згадки, що отця називали «*магістром моральності*», адже він викладав свої лекції своїм способом життя, через свої проповіді, тобто, був певним зразком священного ідеалу, як подекували він був «*ходячою совістю*»⁹³.

Знаходимо згадку про те, що Симеон Лукач був очільником ще товариства, «Священниче товариство Адорацій Найсвятішої Євхаристії в Станіславові»⁹⁴, до якого належали всі настоятелі та професори духовної семінарії, в тому числі Іван Слезюк та Авксентій Бойчук⁹⁵.

Маємо згадку про те, що Симеон Лукач також був Почесним Крилошанином Станіславівської єпархії⁹⁶.

Як вже згадувалось 26 березня 1945 року, Симеону Лукачу було таємно уділено єпископську хіротонію.⁹⁷ Як нам відомо то в ніч на 12 квітня Григорія Хомишина арештовують, в ту ніч отець Авксентій Бойчук та Владика Симеон

---

⁹⁰ Р. Делятинський, *Станіславівська духовна семінарія у 1918-1925 роках: етапи повоєнного відновлення та її роль у формуванні духовенства нового типу // Нарис Історії Івано – Франківської (Станіславівської) Духовно Семінарії імені Святого Священномученика Йосифата (1907 – 2007 рр.) / Івано – Франківськ 2007, 62.*

⁹¹ Р. Делятинський, *Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)*, 363.

⁹² *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

⁹³ І. Коломієць, *Людина з незвичним іменем – Симеон*.

⁹⁴ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

⁹⁵ Р. Делятинський, *Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)*, 107.

⁹⁶ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

⁹⁷ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 74.

Лукач провели в молитві в семінарійній каплиці⁹⁸. Оскільки вони відмовились підтримувати «Ініціативну групу», були вимушені перейти в підпілля та таємно продовжували своє служіння⁹⁹.

Також 12 квітня було розігнано духовну семінарію, проте Симеон Лукач залишався ще деякий час в семінарії, єпископ щодня служив Літургію, але 24 квітня він відслужив останню Літургію в каплиці сестер Служебниць, на другий день Владика вже молився в смт. Лисинець, та вже на наступний день 26 квітня у своєму рідному селі Старуня¹⁰⁰.

Племінниця Симеона Лукача розповідає у своєму інтерв'ю, як владика прийшов до рідної хати: «він мав торбинку через плече, парасоллю і *каштур*», це все що мав при собі бідний священник, з того часу Він почав проживати у свого брата Василя¹⁰¹.

У своєму життєписі Лукач згадує, про початок свого перебування :

В с. Старуня працював душпастирем священник Корсан. З його дозволу я відправляв для себе Службу Божу в місцевій церкві від травня 1945 р. до червня 1946 р. Мабуть в половині червня 1946 р. священник Лазорів з сусіднього села Гвозд (Солотвинського району) заявив мені таке: „Я був в Станиславові і єпископ Пельвецький велів переказати тобі, щоби ти не відправляв богослуження в церкві". Причина була та, що дійствующі по парохіях душпастирі, візвані православним єпископом, мали прилучитися до православної церкви. Я не був душпастирем, отже мені як греко-католицькому священникови заборонено відправу Служби Божої в церкві з хвилею, як місцевий душпастир Корсан прилучився до православ'я. Я примінився до того одинокого зглядом мене зарядження єпископа Пельвецького і більше не ішов до церкви¹⁰².

Оскільки владика не мав змоги Служити Літургію в церкві, то відчитував її приватно для себе в своїй хаті, не допускаючи до молитви нікого з парафіян,

---

⁹⁸ М. Григоруk, *Сильний Божий Духом. Історико-біографічний нарис про життя о. д-ра Авксентія Бойчука*, 103.

⁹⁹ Р. Делятинський, *Станиславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)*, 185.

¹⁰⁰ М. Григоруk, *Сильний Божий Духом. Історико-біографічний нарис про життя о. д-ра Авксентія Бойчука*, 103 - 105.

¹⁰¹ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

¹⁰² Автобіографія Симеона Лукача від 3.12.1949 // ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733.

навіть родичів, щоб не підставляти їх на небезпеку, також підпільний єпископ щодня відмовлював молитовне правило для священників. Проте згодом люди жаліючись на місцевого пароха, почали приходити до владики, щоб той відмовляв треби. Симеон Лукач згадує:

Я не відмовляв їх просьбі, одначе не вимагав від нікого ніяких грошей, хиба приймав від декотрих милостиню, звичайно в натурі, якщо наполягали, щоби прийняти. Але бувало, що таки рішучо відмовлявся від прийняття милостині від убогих, або поручав дати ту жертву якомусь убогому¹⁰³.

Владика щодня служив Літургію, це відбувало в основному по вечорах, збирались у якійсь хаті і молились, інколи на ці молитви приходили до тридцяти осіб.

Також рідна хата владики служила за семінарію. Симеон Лукач писав книжки для студентів, з яких ті пізніше мали змогу вивчати різні предмети, також знаючи вісім мов перекладав літературу, яку згодом використовував, як підручники. Проте Симеон для своїх студентів, не був лише викладачем, він також турбувався про них, чи то харчами, чи то матеріально.

Крім того, що владика опікувався вірянками свого села та навколишніх, він також ходив до міста Надвірна, щоб душпастирювати там, відстань у 15 кілометрів він долав завжди пішки. Коли Симеон Лукач ходив на служби, то завжди брав з собою сумку, в якій ховав священничі речі, в основному яблуками, що міг обґрунтувати під тою причиною, що несе на базар продавати¹⁰⁴.

Владика проживаючи у свого брата, також працював, касиром в столярному цеху села Старуня від 20 липня 1948 року до 18 лютого 1949 року¹⁰⁵.

Та в лютому 1949 року, до отця почали поступати погрози, через які він мусів переїхати до Надвірної.

При кінці лютого 1949 р. голова Солотвинського Райвиконкому тов. Троян покликав мене в сільраду і зробив мені закид про вінчання Грицюка. Також

---

¹⁰³ Автобіографія Симеона Лукача від 3.12.1949 // ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733.

¹⁰⁴ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

¹⁰⁵ Додаток 2.

погрозив мені виселенням зі Старуні. Щоби уникнути сего, я рішився покинути село і сам хотів знайти собі десь відповідну працю (умову або фізичну), що забезпечила би мені удержання. Тимчасово удався до Надвірної і замешкав на квартирі п. Кочержук при вул. 1 Мая. Але не мав паспорту і не мав спромоги його дістати. Тому задержався на місці¹⁰⁶.

Окрім погроз була, ще одна причина переїзду, бо Міністерство Державної Безпеки (далі МДБ) провело у владики обшук, про який він був попереджений від монахині, яка знала вже про попередньо проведений обшук у домі владики Івана Слезюка¹⁰⁷.

У Надвірній владика не зважаючи на свій стан продовжував сповняти своє душпастирське служіння. Яке відбувалося по домівках вірних. Цікавим є та річ, що владика у своїй автобіографії не згадує ніяких імен та прізвищ, тих людей, які були причетні до богослужінь:

Імен тих осіб (де була відправа) або не знаю, або за одиничними виїмками не пам'ятаю, бо місцевість для мене чужа. Одначе совість не дозволяє мені згадати імен, щоби з моєї причини не терпіли ті люди, що шукали в мене духовної послуги. Я ділав в добрій вірі, що служу Божій справі, тому наразився на небезпеку попасти в колізію з державним законом. Оскільки держава признає мене винним, сам хочу нести відповідальність¹⁰⁸.

26 жовтня 1949 року Симеона Лукача, було арештовано в домі пані Магдалини Кочержук¹⁰⁹, владику заарештували на два дні скоріше, ніж був оформлений ордер на арешт¹¹⁰. Кримінальна справа під номером 7115, відкрита також 28 жовтня 1949 року¹¹¹, всі постанови про арешт датуються 27 жовтня¹¹², тобто владику було заарештовано ще до того, як були готові всі юридичні на це підстави¹¹³.

---

¹⁰⁶ Автобіографія Симеона Лукача від 3.12.1949 // ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733.

¹⁰⁷ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

¹⁰⁸ Автобіографія Симеона Лукача від 3.12.1949 // ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733.

¹⁰⁹ Там само.

¹¹⁰ ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733, ар. 5.

¹¹¹ Додаток 3.

¹¹² ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733, ар. 3-4.

¹¹³ І. Пелехатий, *Через Терни – до зірок*, 11.

Владиці інкримінували звинувачення за статтею №54 – 10 Кримінального кодексу УРСР («комплекс складу злочинів, що передбачали відповідальність за “контрреволюційну діяльність”, “зраду батьківщини” [...] За пропаганду або агітацію, яка полягає в заклику до повалення, підриву або послаблення радянської влади чи до вчинення окремих контрреволюційних злочинів а також за розповсюдження чи виготовлення або зберігання літератури того самого змісту»)¹¹⁴.

В постанові на арешт знаходимо обвинувачення в тому, що владика писав у «фашистській пресі» (мається на увазі «Добрий Пастир»), нібито був учасником Українського Національного Об'єднання (далі УНО) «Скеля», був активним прибічником Ватикану, не возз'єднався з РПЦ та перейшов у підпілля, організовував нелегальні богослужіння, зберігав у себе антирадянську літературу¹¹⁵.

Арешт проводив начальник відділу Управління міністерства держаної безпеки (ділі УМДБ) Станіславівської області старший лейтенант Кушнарєнко, який запротоколював, що «Лукач С. М. при затриманні опору не чинив»¹¹⁶. При особистому обшуку владика було знайдено 675 рублів, державні облігації на суму 500 рублів, кишеньковий годинник «Омега» та ланцюжок з жовтого металу до цього годинника¹¹⁷.

Крім того при обшуку помешкання, де проживав владика знайшли різного роду релігійну літературу чи рукописи, єпитрахиль, хрести, певні документи та свічки¹¹⁸. Розглядаючи матеріал справи, також можемо уявити собі картину, як проживав владика серед його речей був літній плащ та піджак, одні штани та дві сорочки, одна виделка і ніж, портфель та 10 парафінових свічок¹¹⁹.

28 жовтня 1949 року були проведені перші два допити, які є запротоколювано, слід зазначити, що другий допит тривав вісім годин, за цей час

---

¹¹⁴ Харківська правозахисна група – за матеріалами Московського «Меморіалу», *Статті 54-1 – 54-14 КК УРСР 1927 і 1934 рр.* // archive.khpg.org (22.06.2020).

¹¹⁵ ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733, ар. 3.

¹¹⁶ ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733, ар. 9.

¹¹⁷ ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733, ар. 10

¹¹⁸ Додаток 4.

¹¹⁹ Додаток 5.

було поставлено всього дев'ять запитань¹²⁰. Дана розмова могла тривати максимум годину, що відбувалось весь решту час ми можемо лише здогадуватись. Також неможна відкидати, що в перші два дні не було допитів, органи УМДБ могли просто не зазначати цього.

Наступний допит запротокольовано 6 листопада, в якому висвітлили обвинувачення¹²¹, відтак наступний допит відбувався 13 грудня, який розпочався в 12 годині 30 хвилин і завершився в 16 годині 5 хвилин, на якому було задано сім запитань вони стосувались причетності отця до УНО¹²², 22 грудня в 23 годині 45 хвилин розпочався п'ятий допит на якому було задано десять запитань, які мали питання також про зв'язки з УНО, закінчився допит в 2 годині 45 хвилин¹²³. Наступну ніч отець знову провів на допиті, знову були питання про УНО «Скеля», та про часопис «Добрий пастир»¹²⁴. Загалом можна побачити, що було проведено вісімнадцять допитів, тобто запротокольовано, а чи їх насправді було стільки ми не може знати, допити проводились до 18 лютого 1950 року, в основному в нічний час, або скоро зранку, тривати могли як дві години так і вісім, в протоколах двох допитів є зазначено час початку, але не вказано коли закінчився.

Проаналізувавши допити, бачимо, що владика жодного разу не згадав якогось імені, яке б могло когось якимось підставити, також владика був твердий у своїй вірі, ніяким чином її не зрадивши. А на всі компрометуючі запитання відповідав, що його священнича совість забороняє відповісти на дане запитання¹²⁵.

28 лютого 1950 року Симеона Лукача направляють в загальний табір Міністерства внутрішніх справ (далі МВС) УРСР¹²⁶. Його звинуватили в антирадянській пропаганді, в тому, що він викладав в семінарії, говорив

¹²⁰ ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733, ар. 21 – 29.

¹²¹ ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733, ар. 31.

¹²² ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733, ар. 32 – 33.

¹²³ ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733, ар. 34 – 35.

¹²⁴ ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733, ар. 36 – 38.

¹²⁵ Д. Маттеї, *Україна земля мучеників*, 39.

¹²⁶ Постановление від 28 лютого 1950 // ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733.

проповіді, писав статті в часописи, та священно діяв, за те що виконував свої обов'язки¹²⁷. Владика засудили на 10 років суворого режиму, плюс 5 років виселення у віддаленні райони Радянського Союзу¹²⁸.

Симеона Лукача було відправлено на каторгу в Красноярський край, оскільки медичне обстеження показало, що владика цілком здоровий, його відправили на роботу в лісоповал¹²⁹. Будучи на каторзі владика підтримував зв'язки з рідними, та з духовенством через листування, про що дізнаємося з листа отця Авксентія Бойчука, який у своєму листі до Йосипа Сліпого згадував про Симеона Лукача¹³⁰.

Коли в 1953 році помер Сталін та до влади у Радянському Союзі прийшов Микита Хрущов, настала так звана «Відлига», в той час проводиться перегляд справ репресованих, і багатьох засуджених повертають з заслання¹³¹. Так 11 лютого 1955 року був звільнений Симеон Лукач, якому було дозволено повернутись у рідне село, куди і прибув владика в березні¹³².

Хоча владичі було наказано «залягти на дно», та не проводити жодної діяльності, той навіть не підлікувавшись після важких років каторги знову береться свою підпільну діяльність, створює в себе вдома підпільну семінарію, та проводить підпільні богослужіння¹³³.

Щоб не викликати ніяких підозр зі сторони влади влаштувався на роботу в рідному селі в місцевий Артіль «учотчиком». Попри це вів духовний провід цілого Богородчанського району¹³⁴.

У серпні 1962 році було через провокацію було заарештовано владика Івана Слезюка¹³⁵, у його домі було проведено обшук, того разу вже не було монахині, яка б могла попередити владика Симеона. Таким чином у червні 1962 року було

¹²⁷ ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733, ар. 103 – 104.

¹²⁸ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

¹²⁹ Д. Маттеї, *Україна земля мучеників*, 39.

¹³⁰ М. Григорук, *Сильний Божий Духом*, 123.

¹³¹ С. Крупчан (упор.) та ін. *Новий довідник Історії України / 2-ге вид.*, Київ 2006, 637.

¹³² Д. Маттеї, *Україна земля мучеників*, 39.

¹³³ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

¹³⁴ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

¹³⁵ Я. Строцький, *Стан катакомбної Української Греко-Католицької Церкви і способи легального відродження Греко-Католицьких громад під час хрущовської «Відлиги» // Катакомбна Церква. Львів 2009, 6.*

проведено обшук в Старуні, в домі де мешкав Симеон Лукач, обшук виявив велику кількість церковних речей та рукописів¹³⁶.

Після обшуку владику вдруге арештовують за «рецидивіську» діяльність. Кримінальні справи владик Івана Слезюка та Симеона Лукача об'єднують в одну. Його знову звинувачують за діяльність, як уніатського священика та написання релігійних творів¹³⁷. Суд присудив обом по 10 років праці в таборах та 5 років виселення, але дивлячись на їх немолодий вік, суд переглянув справу, та засуди владик на 5 років звичайного ув'язнення¹³⁸.

Друге своє ув'язнення владика відбував у Станіславській тюрмі, у «сотій» камері. Умови ув'язнення були жахливим, оскільки була розрахована на 100 осіб, а в ній перебувало близько 200 людей. Незважаючи на погане ставлення до отця не тільки від представників керівництва тюрми, але і деяких ув'язнених був зразком ідеалу християнина. У одному з листів до свого брата, згадує, що йому зробили якийсь укол після чого він захворів, до виникнення хвороби також спричинились антисанітарія та вік владики. Лікарі, які були в тюрмі поставили діагноз астма¹³⁹.

У березні 1964 року владика було привезено додому померати, радянська влада настільки турбувалась, своєю репутацію, що навіть не встигла оформити всіх юридичних документів, про те що засудженого відпущено з тюрми¹⁴⁰.

У дома владикау оглянув лікар, який констатував діагноз туберкульоз легень, тобто тюремні лікарі поставили неправильний діагноз. Незважаючи на свою хворобу отець продовжував свою душпастирську діяльність він щодня служив літургію, та уділяв треби¹⁴¹.

22 серпня 1964 року на 71 році свого життя, у рідній хаті в селі Старуня помер Владика Симеон Лукач¹⁴².

---

¹³⁶ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

¹³⁷ Д. Маттеї, *Україна земля мучеників*, 39.

¹³⁸ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

¹³⁹ Там само.

¹⁴⁰ Д. Маттеї, *Україна земля мучеників*, 40.

¹⁴¹ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

¹⁴² Там само.

Підпільний єпископ продовж всього свого підпільного служіння, старався не виявляти, що він є архиєреєм, але сповняв своє служіння, як священник. Змалку він був здібний до навчання, чим і вирішив ділитись з молодим поколінням у підпіллі. Саме тому владика викладав молодим хлопцям у підпільній семінарії. Як і про владика Івана Лятишевського, не вдалось дослідити, Кир Симеон уділив комусь свячення, але можемо припустити, що він дійсно міг когось висвятити, адже викладав для молодих хлопців, які мали покликання до священства.

Окрім академічної діяльності, він віддавався вірним у своєму душпастирському служінні. Постійно молячись Святі Літургії та уділяючи Святі Таїнства.

2.3 Підпільний єпископ Іван Слезюк

14 січня 1896 року в селі Живачів Обертинського району Станіславівської області (сьогодні Тлумацький район Івано-Франківської області), в сім'ї заможного селянина, Миколи Слезюка народився син Іван¹⁴³. Хлопчина зростав дуже тихим та побожним, з ранніх років мав любов до Церкви та церковної літератури¹⁴⁴.

Ріс у заможній сім'ї, тому мав можливість з 1904 по 1906 роки навчатись у школі, бо не всі діти мали таку змогу. Згодом за сприяння сільського пароха отця Івана Однорога юнак вступає до Коломийської гімназії¹⁴⁵. Після закінчення гімназії в 1917 році Іван повертається до рідного села, де готується до вступу у Станіславівську семінарію, куди він і вступає в 1918 році¹⁴⁶. У 1923 році по завершенні навчання у семінарії, єпископом Григорієм Хомишиним був рукоположений у священники¹⁴⁷.

---

¹⁴³ Д.Маттеї, *Україна земля мучеників*. Жовква 2014, 49.

¹⁴⁴ С. Ружицька, *Живачів Слезюка* // galychyna.if.ua (16.03.2020).

¹⁴⁵ Там само.

¹⁴⁶ І. Пелехатий. *Блаженний Мученик Іван Слезюк (1896 – 1973) (Життя, Мученича Смерть і Прослава)* // *Нова Зоря*, число 42 (01 листопада 2001) 5.

¹⁴⁷ Д. Маттеї, *Україна земля мучеників*, 49.

Після свячень отець Іван відразу був призначеним сотрудником катедрального собору Воскресіння Христового¹⁴⁸. Був віце-ректором Станіславівської духовної семінарії¹⁴⁹. Крім семінарії також у польських школах, чоловічому та жіночому ліцеї імені Скрабовського, у державному чоловічому ліцеї, загальноосвітньому чоловічому польському ліцеї та в торговій школі сповняв уряд священика катехита¹⁵⁰.

В монастирі сестер Службниць Святого Вікентія був духівником, та виховував у якості катехита 123 дітей, які знаходились у захисті «Пресвятої Тройці» при монастирі¹⁵¹.

З 1935 року був радником у церковному суді Станіславівської єпархії в шлюбних справах аж до 1938 року¹⁵².

Вже як священик отець плідною працею показує, що його не зламали події які впливали на нього впродовж його життя. Поєднуючи своє служіння в катедрі та в семінарії, працюючи з молоддю він показав свою відданість Церкві. Своім прикладом та служінням Іван Слезюк виявив свою гідність та готовність для єпископського служіння.

Єпископське рукоположення отця Івана Слезюка припало на час коли радянська влада вдруге приходить на територію Галичини. В тому часі більшовики розпочали ліквідацію ГКЦ. Церква відігравала значну суспільно – політичну роль в житті галицьких українців, що перешкоджало більшовикам, повноцінно контролювати дії населення¹⁵³.

Після єпископських свячень, та арешту єпископату ГКЦ Іван Слезюк залишається в Станіславі, де сповняє свою душпастирську діяльність, як священик, до червня 1946 року¹⁵⁴.

---

¹⁴⁸Іван Слезюк, Бл. // catholicnews.org.ua. (09.10.2018)

¹⁴⁹Р. Делятинський, *Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)*, 105.

¹⁵⁰ Іван Слезюк, Бл.

¹⁵¹ Р. Делятинський, *Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)* 157.

¹⁵² Там само, 328.

¹⁵³ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 64.

¹⁵⁴ Там само, 117.

1 червня 1945 року була складено постанову на арешт. У матеріалах про злочинну діяльності Слезюка Івана Миколайовича вказано:

Слезюк, проживаючи до возз'єднання в 1939 році Західної України з УРСР, як священник-катехит, викладаючи релігію в школах міста Станіслава активно провадив антирадянську агітацію серед населення виховував молодь в дусі ненависті до Радянської влади і комуністичної партії(більшовиків). В період німецької окупації, 1941-1944 роки, неодноразово проголошував населенню в Церквах міста Станіслава послання єпископа Хомишина вороже настроєного до Радянської влади, а в часи викладання релігії в Торговій школі провадив антирадянську роботу серед учнів і наголошував на боротьбі проти Радянської влади. Серед священників проводить організовану антирадянську роботу, направлену на зрив заходів, які організовує Радянська влада на Західних землях України¹⁵⁵.

Згідно постанови на арешт 2 червня 1945 року в Станіславові заарештовано владика Івана Слезюка¹⁵⁶. З акту про арешт можемо побачити ставлення Окупаційної влади до духовенства ГКЦ. Арешт був сфабрикований та непідтверджений. Він відбувався з особливою прискіпливістю та нелюдським ставленням. Івана Слезюка затримали в будинку по вулиці Красноармійській, де відразу був проведений обшук. З протоколу обшуку, в якому є точний опис всього, що знаходилось у власності владика, бачимо, що владика проживав надзвичайно скромно, маючи у власності тільки найпотрібніші речі¹⁵⁷.

Слідство у справі №1459 проводили на протязі майже цілого року, адже вирок було оголошено аж 24 травня 1946 року¹⁵⁸. За цей не малий проміжок часу було проведено близько десяти допитів, у кримінальній справі ми знаходимо протоколи того, як вони відбувались, та чи справді їх була така кількість можемо сьогодні лише здогадуватись. Якщо розглядати інші кримінальні справи, то знаходимо одну спільну рису в допитах, що вони в основному розпочинались в нічний час та тривали досить довго. Проте в справі Івана Слезюка ми знаходимо,

---

¹⁵⁵ Постанова про арешт Івана Слезюка від 01.06.1945 // ДАІФО, ф. Р-2157, спр. 1459, арк. 2.

¹⁵⁶ І. Пелехатий, *Блаженний Мученик Іван Слезюк (1896-1973) (життя, мученича смерть і прослава)*, 5.

¹⁵⁷ Додаток 6.

¹⁵⁸ І. Пелехатий, *Блаженний Мученик Іван Слезюк (1896-1973) (життя, мученича смерть і прослава)*, 5.

лише два протоколи, які розпочинались в вечірній час. Ці допити були проведені у вересні 1945 року. Один з них розпочався о 20:00 та закінчився 23:45, в другому є зазначений час початку 20:15 а от коли він закінчився не запротокольовано, всі інші допити тривали в обідній час¹⁵⁹.

Під час допитів владиці в основному давали провокативні питання, та він щоразу давав чіткі та лаконічні відповіді:

Питання: «Слідству відомо, що ви проводили ворожу діяльність проти СРСР. Чи підтверджуєте це?»

Відповідь: «Я підтверджую, що коли мені стало відомо, що на території Західної України в зацікавлені Радянської влади, за відрив Греко – Католицької Уніатської Церкви від Ватикану і з'єднання з Православною Церквою то дійсно в бесідах серед священників та вірних виступав проти цього міроприємства і наголошував на тому, щоб Уніати-католики не переходили в Православну віру і при любых обставинах залишалися в Католицькій вірі»¹⁶⁰.

Як бачимо, питання до Слезюка були в основному політичного плану, які стосувались зав'язків владики з німецькою окупаційною владою, та владою УРСР. Під час допитів представників Радянської влади цікавила позиція Консисторії та їхні рішення та ставлення до Німецької окупаційної влади і Радянського союзу. Владика Іван запевняв, що розглядали виключно релігійні питання¹⁶¹.

Слезюк по суті пред'явлених йому звинувачень пояснював, свою позицію:

Працюючи в торгівельній школі в період німецької окупації, я, піддавшись впливу преси, в якій писалося багато відносно більшовиків до релігії, неодноразово говорив своїм учням про переслідування більшовиками релігії та про те, що більшовики закривають церкви і арештовують священників, але учнів я не закликав до боротьби проти Радянської влади та ненависті комуністичної партії більшовиків¹⁶².

¹⁵⁹ Дело №1459 по обвинению Слезк Ивана Николаевича ДАІФО, ф. Р-2157, спр. 1459, арк. 18-39.

¹⁶⁰ Протокол допиту Івана Слезюка від 01.06.1945 // ДАІФО, ф. Р-2157, спр. 1459, арк. 19.

¹⁶¹ Протокол допиту Івана Слезюка від жовтня 1945 // ДАІФО, ф. Р-2157, спр. 1459, арк. 28.

¹⁶² Протокол допиту Івана Слезюка від 13.06.1945 // ДАІФО, ф. Р-2157, спр. 1459, арк. 21.

Трибунал, який виносив вирок владиці не зважав на такого роду свідчення дані владикою на допитах та у судовій залі.

Оскільки справа підпільного єпископа була передана до військового трибуналу, 12 червня 1946 року було виголошено вирок¹⁶³, у тексті якого знаходимо окрім виголошених при арешті закидів, ще інші звинувачення:

Підсудний Слезюк, проживаючи на окупованій німцями території в м. Станіславові, будучи священником жіночого монастиря Греко-Католицької Церкви і викладачем торгової школи з історії релігії у 1943 – 1944 роках, серед учнів проводив антирадянську агітацію у відношенні релігії і віруючих СРСР. Зводив наклепи на Радянську владу і комуністичну партію¹⁶⁴.

У вирокі було зазначено, що владику визнав себе винним, його засуджено до «позбавлення волі у виправно – трудових таборих на десять років з обмеженням в юридичних правах строком на п'ять років, з конфіскацією особистого майна, рахуючи термін з 23 травня 1945 року»¹⁶⁵.

Після проголошення вироку, Івана Слезюка етаповано до Воркутинських таборів. У таборах владику продовжував сповняти свою священничу діяльність, уділяючи свої послуги ув'язненим. На шляху ув'язнення владику перебував в одному таборі разом з єпископом – помічником Перемишльської єпархії Григорієм Лакотою, який був духовним наставником всіх ув'язнених, які перебували у таборі. Після смерті Лакоти, владику Іван продовжив його справу, організовував спільні молитви, проводив святкові Богослужіння на Різдво та на Паску. У 1950-х роках Слезюка з воркутинських було переведено до мордовських таборів. 15 листопада 1954 року владику було звільнено з місць позбавлення волі, після чого він повернувся до Станіславова¹⁶⁶.

26 січня 1990 року прокуро М. Андріу подав клопотання про закриття справи Івана Слезюка №1459 за відсутністю складу злочину:

---

¹⁶³ І. Пелехатий, *Блаженний Мученик Іван Слезюк (1896-1973) (життя, мученича смерть і прослава)*, 5.

¹⁶⁴ Вирок військового трибуналу у справі Івана Слезюка від 12.06.1946 // ДАІФО, ф. Р-2157, спр. 1459, арк. 53.

¹⁶⁵ Там само.

¹⁶⁶ І. Пелехатий, *Блаженний Мученик Іван Слезюк (1896-1973) (життя, мученича смерть і прослава)*, 5.

Свідчення арештованих по інших справах Бурнадза Лева Семеновича та Вапровича Стефана Федоровича, а також прилучені до справи копії допитів арештованих по інших справам Хомишина Григорія Лукича та Лятишевського Івана Юліановича, носять характер загальних міркувань, здогадок і не містять в собі конкретних фактів про практичну антирадянську діяльність Слезюка¹⁶⁷.

Протест прокурора Івано – Франківської області було задовільнено та 12 лютого 1990 року звинувачення з Івана Слезюка у справі №1954 було знято, а саму справу було закрито¹⁶⁸.

Єпископ Іван Слезюк проживав у будинку сестер Милосердя Святого Вінкентія у Станіславові¹⁶⁹. У своїй кімнаті облаштував каплицю, де владика проводив свою душпастирську діяльність уділяючи вірним їхні потреби. Цей будинок водночас був і місцем звідки Кир Іван провадив свою адміністративну діяльність, не зважаючи на те, що на нього постійно доповідали сусіди та було встановлене стеження¹⁷⁰.

У будинку, де мешкав владика в одній з кімнат облаштовує каплицю, де надає релігійні послуги, саме з тієї каплички і проводився провід єпархією. Всі свої розпорядження владика передавав священникам особисто в усній формі, та просив передавати тим священникам, які не могли відвідувати єпископа¹⁷¹. Окрім духовенства та вірних до будинку де проживав владика також часто навідувались працівники КДБ.¹⁷²

У липні 1962 році владика Іван Слезюк охрестив дитину, за що жінка дала йому 25 карбованців. Як виявилось, це насправді була провокація, адже жінка після цього написала заяву в КДБ, яка стала причиною його арешту. У його домі було проведено обшук, під час якого було знайдено священничу атрибутику та літературу¹⁷³.

---

¹⁶⁷ Додаток 7.

¹⁶⁸ Постанова № 22-44-41 // ДАІФО, ф. Р-2157, спр. 1459, арк. 65.

¹⁶⁹ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 117.

¹⁷⁰ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 06.11.1997/ Інтерв'юер Б. Гудзяк // АПЦ, П-1-1-419, 16.

¹⁷¹ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 124.

¹⁷² С. Дмитерко, Інтерв'ю від 26.11.1993 / Інтерв'юер Б. Гудзяк // АПЦ, П-1-1-419, 10.

¹⁷³ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

Окрім Івана Слезюка також було арештовано владика Симеона Лукача, їх кримінальні справи об'єднують в одну. Їх звинувачують за діяльність, як уніатських священників та написання релігійних творів¹⁷⁴.

22 – 23 жовтня 1962 року в Івано-Франківську (Станіславів до 9 липня 1969 року¹⁷⁵) відбувся судовий процес у справі владик Івана Слезюка та Симеона Лукача. Судове засідання перетворився на показову атеїстичну пропаганду. Суд над єпископами став публічною подією, яка була спеціально приурочена до початку Другого Ватиканського Собору, для того щоб показати всьому світові, що з ГКЦ покінчено¹⁷⁶. Суд присудив обом по 10 років праці в таборах та 5 років виселення, але дивлячись на їх немолодий вік, суд переглянув справу, та засудив владик на 5 років звичайного ув'язнення¹⁷⁷.

Ув'язнення владика відбували в Івано-Франківській тюрмі, умови перебування в тюрмі були жахливими, на той час тюрми були переповненні, у камерах через понаднормову кількість в'язнів панувала антисанітарія, через велику кількість інфекцій особи які там перебували страждали різними хворобами, які тягли за собою летальні наслідки¹⁷⁸. Іван Слезюк відбувши свій термін ув'язнення звільнився з тюрми 30 листопада 1968 року¹⁷⁹.

Після повернення з другого ув'язнення, незважаючи на всі випробування крізь які єпископу довелось пройти, він знову розпочинає свою активну діяльність¹⁸⁰. Владика, беручи приклад з своїх попередників, та турбуючись про присутність єпископа в єпархії 30 листопада 1968 року висвячує на єпископа-коадьютора отця Софрона Дмитерка¹⁸¹.

У часі свого адміністрування єпархією владика дбав про свою Церкву. Одним з важливих чинників якої було монашество Окрім підтримки сестер

---

¹⁷⁴ Я. Строцький, *Стан катакомбної Української Греко-Католицької Церкви і способи легального відродження Греко-Католицьких громад під час хрущовської «Відлиги»*, 12.

¹⁷⁵ В. Головка, *Івано-Франківськ// Національна Академія Наук України Інститут Історії України, «Енциклопедія історії України», т. III, Київ 2005, 401.*

¹⁷⁶ В. Дігтяренко (режисер) *Симеон Лукач* [документальний фільм], Україна: Screen Media Ukraine 2018.

¹⁷⁷ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

¹⁷⁸ *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

¹⁷⁹ С. Ружицька, *Живачів Слезюка*.

¹⁸⁰ Д. Маттеї, *Україна земля мучеників*, 51.

¹⁸¹ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 124 - 125.

служебниць, у чиєму домі він проживав, владика також підтримував і інші монаші інституції. У липні 1966 року владика Іван Слезюк рукоположив у диякони а згодом у священники для монахів - студитів брата Порфирія (Петро Чучман)¹⁸². Він проводив свою душпастирську діяльність в селі Дора та селах і містечках які були поблизу – Яремче, Делятині, Яблуниці та Ворохті¹⁸³. Також для монахів студитів Кир Іван 15 серпня 1959 року висвятив на священника монаха Василя Вороновського¹⁸⁴. Для монахів – василіан владика також висвячував священників, робив це підпільно. Наприклад одні з таких свячень двох отців василіан відбувались у квартирі сестер – василіанок у Станіславові¹⁸⁵.

Церкві були потрібні священники, тому для їхнього виховання створювались підпільні семінарії. Вони не мали постійного викладацького складу, тому єпископат постійно мусів шукати тих осіб, які б могли виховувати нове покоління душпастирів¹⁸⁶. Владика Іван у 1968 році призначає отця Михайла Косилу ректором семінарії в Дорі. Окрім доручень Іван Слезюк безпосередньо брав участь у формації семінаристів викладаючи їм¹⁸⁷.

Свячення нових священників відбувались в умовах суворої конспірації, на квартирах у перевірених вірян або у домах, де жили священники. На таких богослужіннях були присутні лише кандидати до священства, архиєрей та наставник того, хто ставав священником¹⁸⁸.

Служіння Івана Слезюка до підпілля, було дуже схожими з Іваном Лятишевським, вони обоє працювали в трибуналі, та з Симеоном Лукачем спільно з яким сповняв своє служіння в семінарії. Та вже в період катакомбної Церкви на єпископа Івана Слезюка впала найбільша відповідальність, оскільки саме він очолив підпільну Станіславівську єпархію.

---

¹⁸² Єромонах Павло (Петро Порфирій Чучман) // studyty.org.ua (10.12.2020).

¹⁸³ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 160.

¹⁸⁴ *Спогади про підпілля УГКЦ* // studyty.org.ua (10.12.2020).

¹⁸⁵ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 26.11.1993, 11.

¹⁸⁶ С. Гуркіна, *До питання про церковний провід Греко-Католицької Церкви у 1945 – 1989 роках* // *Катакомбна Церква*. Львів 2009, 58.

¹⁸⁷ П. Мойсяк – Р. Гринів (режисери), *Світлій пам'яті о. Михайла Косила* [документальний фільм], Україна: ТО «ПЕРО» 2012.

¹⁸⁸ А. Стаськів (режисер), *УГКЦ Невідомий літопис*, [документальний фільм], Україна: Стар ТВ 2010.

У своєму служінні, він як і всі єпископи про яких йде мова в дослідженні постійно сповняв свій обов'язок уділяти Святі Таїнства. Він дбав про монашество та духовенство. Вагомою заслугою владики є те, що він призначив отця Михайла Косилу ректором підпільної семінарії. А сам владика висвячував нових дияконів та священників, для їхнього служіння у лоні Католицької Церкви¹⁸⁹.

Ще один вагомий крок, який зробив владика Іван, це те, що він потурбувався про свого наступника, та хіротонізував єрм. Софрона Дмитерка у єпископи, для того, аби він продовжив піклуватись про Станіславівську єпархію.

Підсумовуючи все вище сказане, можемо сказати, що на відміну перших років, після псевдособору, коли не було єдиного очільника єпархії, з поверненням Івана Слезюка з тюрми відбулись певні зміни. Коли нарешті підпільна єпархія, отримала провід почалось постійне спілкування духовенства з єпископом, що дозволило внормувати служіння священників. За допомогою Симеона Лукача вдалось готувати нових кандидатів до священства, а згодом і заснувати семінарію в Дорі. Відновився розвиток монаших спільнот, які знову отримували нових кандидатів до богопосвяченого життя. Єпархія знову, хоча і підпільно, але почала відновлюватись та вести своє активне служіння, для добра вірних. Не зважаючи на всі випробування провокаціями, як наприклад з похороном владики Івана Лятишевського, чи арештами Івана Слезюка та Симеона Лукача. В єпархії вдалось зберегти безперервність єпископського служіння, та постійного спілкування у Святих Таїнствах.

---

¹⁸⁹ Додаток 8.

3 РОЗДІЛ

ДРУГЕ ПОКОЛІННЯ ПІДПІЛЬНИХ ЄПИСКОПІВ СТАНІСЛАВІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ У ПІДПІЛЛІ ТА ЇХНІЙ ВКЛАД У ЛЕГАЛІЗАЦІЮ УГКЦ

3.1 Підпільний єпископ Софрон Дмитерко

1 червня 1917 року у сім'ї священника отця Михайла Дмитерка народився син, який у Святому Таїнстві Хрещення отримав ім'я Степан. Народився майбутній єпископ у селі Бичківцях, що на Тернопільщині, а вже своє дитинство він провів, на Станіславівщині, оскільки його батька перевели служити у село Мишків Заліщицького деканату. Свою освіту Степан отримував спочатку в своєму селі, відтак у Тернопільській гімназії, яку так і не закінчив, з тої причини, що польська влада закрила гімназію. Проте зміг довершити своє навчання у Станіславівській гімназії. Завершивши гімназію 1932 році юнак вступає до новіціату отців Василіан у Крехові. З отриманням облечин одержав і нове монаше ім'я Софрон¹⁹⁰.

Після новіціату продовжував свої студії по різних монастирях, але через політичну ситуації монахів василіан перевели до міста Перемишля, а пізніше до Чехії. Брат Софрон 14 травня 1942 року з рук владики Миколи Дудаша отримав єрейське рукоположення¹⁹¹. Свячення відбувалось таємно, бо гестапо заборонило висвячувати нових священників для ГКЦ¹⁹². В Чехії монахи зазнали репресій зі сторони гестапо, тому отець Софрон був відправлений на каторжні роботи в шахти. Після поразки нацистів у війні зміг повернутись до України, де став префектом у чоловічій гімназії при василіанському монастирі в Бучачі, де і сповняв своє служіння, до закриття гімназії¹⁹³.

---

¹⁹⁰ 100 років тому народився Владика Софрон Дмитерко // blitz.if.ua (01.09.2020).

¹⁹¹ Владика Софрон Дмитерко // synod.ugcc.ua (01.09.2020).

¹⁹² С. Дмитерко, Інтерв'ю від 26.11.1993, 6.

¹⁹³ Владика Софрон Дмитерко.

Після Львівського Псевдо Собору, Софрон Дмитерко перебував у монастирі в Погоні, та органи НКВС його захопити та знищили, що заставило отця переїхати до Станіслава. Де він окрім душпастирської діяльності був вимушений, як і більшість священників працювати на цивільній роботі, а саме бухгалтером¹⁹⁴.

30 листопада 1968 року, владика Іван Слезюк перебуваючи в старечому віці та хворобливому стані задумуючись про майбутнє ввіреної йому Церкви, таємно хіротонізує отця Софрона Дмитерка у єпископи¹⁹⁵. Свячення відбулись з благословення тодішнього Протоігумена Василянського Чину єрм. Пахомія (прізвище Борис). Воно відбувалось в квартирі на вулиці Маяковського 37, тоді вже у Івано-Франківську, при двох свідках, якими були пані Софія Девосир, яка була власницею квартири, та сестра Віра ЧСВВ. Чин відбувався без певних святкових церемоній, при закритих вікнах, щоб уникнути можливих арештів¹⁹⁶.

Хоч в Україні свячення відбулись таємно, в Конгрегації Східних Церков Дмитерко був офіційно зареєстрований, як єпископ. Таку інформацію до Риму було передано через Софрона Мудрого¹⁹⁷.

З часу свячень своє служіння владика Софрон виконував, як коадютор, поки Іван Слезюк виконував своє служіння аж до самої смерті 1973 року¹⁹⁸. Дмитерко на протязі 5 років, поки ще жив його святитель, виконував лише доручення попередника, тобто служив як священник чи давав якісь реколекції, але не сповняв адміністративної діяльності та не висвячував нових священників, щоб не видати себе¹⁹⁹.

1973 році одразу на другий день після смерті владики Івана, Софрона Дмитерка арештовують, оскільки за ним вели стеження та мали інформацію, про його священниче служіння. При обшуку в його домі було знайдено інтенції.

---

¹⁹⁴ Н. Палій *В Івано-Франківську відкрили музей єпископа УГКЦ Софрона (Дмитерка)* // risu.ua (29.10.2020).

¹⁹⁵ Я. Строцький, *Стан катакомбної Української Греко-Католицької Церкви і способи легального відродження Греко-Католицьких громад під час хрущовської «Відлиги»*, 6.

¹⁹⁶ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 26.11.1993, 13-14.

¹⁹⁷ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 11.11.1993, 22.

¹⁹⁸ *100 років тому народився Владика Софрон Дмитерко*.

¹⁹⁹ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 26.11.1993, 15.

Вирок був винесений максимальний на 3 роки згідно 187 статті Кримінального Кодексу УРСР (за поширення завідомо неправдивих вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад)²⁰⁰. 1974 році етапом відправляють у 38 зону, яка знаходилась на Луганщині, де владика через свій немолодий вік відбував покарання у вигляді праці, як сторож. Перебував він в ув'язненні до 1975 року²⁰¹.

В часі поки Дмитерко був ув'язнений а владика Іван Слезюк вже помер, то єпархія тимчасово залишилась без проводу, був лише адміністратор отець Роман Винничук²⁰².

У своєму інтерв'ю єпископ згадує, «Тоді вже всі знали, що я заступаю. Бо КДБ вже довідались, як вони мені сказали в 38-ій зоні, що я є таємний єпископ. Вони казали, що довідались про це з Ватикану. Тоді вже мене також досить пильнували»²⁰³.

Після того, як органи влади довідались про те, що Софрон Дмитерко є владикою то проводили різні провокації у тюрмі:

Як я вже сидів в тюрмі, то приїжджали тоді аж до табору, зони №38, Луганської теперішньої області. І тоді щойно мене хотіли, нібито, вже вирвати з того, нібито, освободити з лагера під умовою, що я підпишу або православіє, або співпрацюватиму з органами державної безпеки. То було в 1974 році²⁰⁴.

Проте владика не піддавався на такого роду провокації, та залишався вірний своїй Церкві, та її вірним.

Вийшовши з тюрми, вл. Дмитерко проживає у місті Коломия зі своєю мамою, де у своїй спальні облаштував каплицю, звідки здійснював провід Церквою²⁰⁵. Всі церковні справи владика провадив зі своєї квартири. Отці завжди

---

²⁰⁰ В. Овсієнко, *Стаття 187-1 КК УРСР (аналог ст. 190-1 КК РРФСР) Поширення завідомо неправдивих вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад* // museum.khpg.org (10.12.2020).

²⁰¹ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 125.

²⁰² Х. Нищей, *З вірою у серці: від покликання до служіння*. Львів 2019, 79.

²⁰³ С. Дмитерко, *Інтерв'ю від 26.11.1993*, 9.

²⁰⁴ С. Дмитерко, *Інтерв'ю від 11.11.1993*, 21.

²⁰⁵ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 126.

мусили приїздити до нього в Коломию²⁰⁶. Та за ним велось постійне стеження тому одночасно мусів, ще працювати на цивільній роботі, оскільки йому не було достатньо до пенсії декілька місяців. Спочатку працював кочегаром при райспоживспілці, потім був компресорщиком аміачних установок, де робили безалкогольні напої, але знову вимушений змінити місце праці через шкідливість попереднього і, таким чином став копильником риби²⁰⁷. Та коли вже у владики набирався стаж 25 років, то він пішов на пенсію, та зміг повністю присвятити себе душпастирській праці, оскільки держава вже не мала до нього претензій через його безробіття²⁰⁸.

Після звільнення з тюрми на плечі Дмитерка повністю лягла влада управління єпархією, оскільки владика Іван Слезюк вже помер, то всі рішення про свячення, диспензи чи зарядження мусів уділяти Кир Софрон. Також владика мусів мати постійний діалог з єпископами з інших єпархій, бо часто було так, що навіть поза межами своєї території мусив відбувати своє єпископське служіння. Згадує владика за час підпілля висвячував священників не тільки для Івано-Франківщини, але і для других областей, наприклад: Закарпаття, Львівщини чи Тернопільщини²⁰⁹.

Нововисвячені священники, якщо потрапляли на допити то не могли викривати владик, які їх висвячували, щоб не наражати їх на небезпеку чи репресії, тому часто були такі випадки, коли священники свідчили про свячення від тих єпископів, які вже померли²¹⁰. Через це часто було досить важко відслідкувати, кого висвячували владики.

Також знаходимо і спогади, владики Дмитерка, про непорозуміння між владиками, згадував Дмитерко, що був незадоволений владикою Павлом Василюком, який не зовсім підкорявся зарядженням Дмитерка, навіть свого часу просив вибачення за свячення отців Сімкайлів, які той уділив, без дозволу Кир

---

²⁰⁶ П. Дутчак, Інтерв'ю від 20.05.1994 / Інтерв'юер Павликівська Н. // АПЦ, спр. П-1-1-385, 14.

²⁰⁷ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 11.11.1993, 31.

²⁰⁸ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 27.11.1993 / інтерв'юер Гудзяк Б. // АПЦ, спр. П-1-1-419, 10.

²⁰⁹ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 11.11.1993, 32 - 33.

²¹⁰ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 27.11.1993, 24.

3 РОЗДІЛ ДРУГЕ ПОКОЛІННЯ ПІДПІЛЬНИХ ЄПИСКОПІВ СТАНІСЛАВІВСЬКОЇ
ЄПАРХІЇ У ПІДПІЛЛІ ТА ЇХНІЙ ВКЛАД У ЛЕГАЛІЗАЦІЮ УГКЦ 47

Софрона²¹¹. Проте відносини між владиками налагоджувались, доказом є спогади отців, про свячення які уділяв владика Павло вже з благословення ординарія Софрона Дмитерки²¹². Та незважаючи ні на що між владиками було постійне спілкування через зустрічі або листування, цікавим є те що вони мали свою так звану «циганську пошту», тобто була монахиня Анна (прізвища невідомо), яка найчастіше передавала ці листи, якими спілкувались єпископи²¹³.

Часто владика проводив реколекції для духовенства, такі збори відбувались у монастирі сестер – василіанок на Збоїщах у Львові, чи по різних квартирах²¹⁴.

В часі підпілля також існували такі мирянські рухи, як Апостольства молитви та Третій Василіанський Чин, які зародились, ще в часи до підпілля. Владика Софрон всіляко підтримував ці рухи:

Були члени «Апостольства молитви», продовжили своє існування і робили роботу, працю по селах. В кожному селі було пару ревнителів або ревнительок, які відстоювали права католицької віри і Церкви. [...] Був ще так само третій чин так званий василіанський, який мав за мету також помагати до організації католицької віри і підтримувати народ в католицькій вірі при Католицькій Церкві²¹⁵.

Священники, які сповняли своє служінні в Станіславівській єпархії, мали контакт з владикою Дмитерком, та так зване узгодження свого служіння, наприклад отець Василь Семенюк (сьогодні Митрополит Тернопільсько – Зборівський), згадує, що мав по 2 -3 таких візити до Кир Софрона у Коломиї де він проживав. Всі доручення до священників владики висловлювали усно, без жодних документів, а як вели якісь серйозні розмови, то діалог писали на листку паперу, щоб не говорити в голос, бо повсюди могло бути прослуховування²¹⁶.

Владика Софрон Дмитерко, давав благословення на діяльність підпільної семінарії в селі Дора, якою опікувався отець Михало Косила²¹⁷, також сам в ній

²¹¹ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 11.11.1993, 33.

²¹² Х. Нищей, *З вірою у серці: від покликання до служіння*, 93.

²¹³ В. Війтишин, Інтерв'ю від 25.07.2003 / Інтерв'юер Коломієць І. // АПЦ, спр. П-1-1-730, 33.

²¹⁴ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 26.11.1993, 11.

²¹⁵ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 27.11.1993, 20.

²¹⁶ В. Семенюк, Інтерв'ю від 17.02.2005 / інтерв'юер Коломієць І. // АПЦ, спр. П-1-1-171, 13.

²¹⁷ Х. Нищей, *З вірою у серці: від покликання до служіння*, 31.

викладав, та приймав іспити у студентів. Цікавим є те, що студенти на лекції їздили до владики в Коломию, в його приватну квартиру²¹⁸. Також владики їздив на екзамени і до семінарії отця Михаїла в Дорі, де приймав іспити²¹⁹.

Готуючи молодих священників, владики періодично мав з ним розмови, і готував їх до нелегкого служіння в часі підпілля, оскільки був свідомий тих випробувань, які чекатимуть на молодих священників. Він звертався до них такими словами: « Ви повинні бути сильними у вірі і черпати знання зі Святого Писання черпати знання зі святих книг [...] Аби ви знали, що ваш вибір є досить значний: або так, або так, чи ви схочете, чи ви схочете»²²⁰. Завжди владики разом з отцем Михаїлом наполягали на апологетиці : «Ви повинні стати в обороні святої віри, аби ви вміли доказати»²²¹.

В часі підпілля, була постійна небезпека, що можуть бути особи, які могли доносити органам влади про діяльність в семінаріях, тому були різні псевдоніми, що б не видавати осіб, тому до владики ніколи студенти не звертались «*Преосвященіший*» але «*Стрийко*», а, наприклад, владики Павло Василик мав псевдонім «*Вуйко*», отець Василь Семенюк - «*Тюльпан*» а отець Михаїл Косило - «*Тато*»²²².

Свячення нових священників часто відбувались у радянські свята, щоб не викликати якихось підозр. Наприклад дияконські свячення отця Івана Качанюка та отця Миколи Багрія, які відбулись 1 травня 1985 року в Коломиї в квартирі владики Софрона.²²³ Через засоби безпеки владики без повних єпископських риз, лише омофор, вдягнутий поверх звичайного класичного костюму. А диякону не одягали стихаря, але лише подавали в руки символічно орапр. Окрім дияконів, яких поставляли та владики на свяченнях був присутній отець Михаїл, який також виконував роль дяка. Приблизно так виглядали і священничі свячення, до

²¹⁸ І. Говера, Інтерв'ю від 10.12.1993 / Інтерв'юер Строщкий Я. // АПЦ, спр. П-1-1-254, 5.

²¹⁹ І. Лейб'юк, Інтерв'ю від 03.09.2003 / Інтерв'юер Цимбаліста М. // АПЦ спр. П-1-1-1541, 7.

²²⁰ І. Качанюк, Інтерв'ю від 06.03.2000 / Інтерв'юер Павликівська Н. // АПЦ, спр. П-1-1-1093, 5.

²²¹ Там само, 7.

²²² І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 172.

²²³ І. Качанюк, Інтерв'ю від 06.03.2000, 13.

прикладу, поставлення в священники отця Івана Репели та Йосипа Холода ЧСВВ, відбувались в Брюховичах 22 грудня 1984 році, але їм ще передували триденні реколекції. І під час присяги отці промовляли слова, «що нікому, ніколи не скажуть, за жодних обставин хто їх висвятив, де і коли»²²⁴. В часі підпілля, в таких умовах конспірації, єп. Дмитерко висвятив близько 65 нових священників²²⁵.

Підготовляючи нових молодих священників Дмитерко також приймав отців, які переходили від православних до Католицької Церкви. Одним з таких священників був отець Микола Паснак. Але не є достовірно відомо, хто з єпископів приймав отця в лоно католицької церкви, та є спогади, що саме Кир Софрон листувався з отцем, висловлюючи йому свою підтримку²²⁶. Ще одного отця Михайла Федорака прийняв в лоно Католицької Церкви саме владика Софрон²²⁷. Отець Роман Кияк також згадував: «Владика-ординарій багато священників, які зблудили, повернув до Католицької Церкви»²²⁸.

Окрім формації священників, владика дбав і про монашество. У своїх спогадах отець Никодим ЧСВВ згадує, що коли він мав намір вступити до монастиря, то пішов до владика Софрона, де написав заяву про бажання вступу до монастиря, і з його благословення розпочав свій новіціат, під час якого мусів щомісяця один раз приходити до єпископа. Так тривало весь час новіціату, аж до облечин, які давав монахові також сам владика. Як казав отець Никодим, то на його думку: «Найбільш діяльною людиною в підпіллі був владика Софрон»²²⁹.

Великою опікою огортав єпископ і жіноче монашество, часто він був тим, хто приймав кандидатів до монашого стану, про що згадує сестра мироносиця Стефанія (Анна Гриців) у своєму інтерв'ю²³⁰. Особливої уваги приділяв до сестер служебниць: «стільки є служебниць, то все вийшло з отця Дмитерка: то він їх там

---

²²⁴ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 174-175.

²²⁵ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 11.11.1993, 33.

²²⁶ В. Кандюк, Інтерв'ю від 30.11.1993, 19.

²²⁷ Там само, 22-23.

²²⁸ Р. Кияк, Інтерв'ю від 26.11.1993 / Інтерв'юер Гудзяк Б. // АПЦ, спр. П-1-1-900, 25.

²²⁹ М. Гуралюк, Інтерв'ю від 25.05.1994 / Інтерв'юер Строцький Я. // АПЦ спр. П-1-1-319, 6-7.

²³⁰ А. Гринів, Інтерв'ю від 10.06.2000 / Інтерв'юер Павликівська Н. // АПЦ спр. П-1-1-922, 7.

так усвідомив, і так працював над ними, і так розказував, і там їх збирав, що бачите, їх є дуже багато²³¹. Сестри віддячуючи за все, що владика робив для них, коли той від'їжджав кудась у справах, то доглядали за його мамою, це робили або сестри василіанки (імена яких невідомо), та сестри служебниці Любов та Надія Старшинські²³².

Невід'ємним елементом монашого життя були дні духовних віднов або реколекції. Серед багатьох спогадів знаходимо, що саме Кир Софрон провадив такі духовні вправи. Часто відбувалось так, що вночі були сповіді та конференції, а якщо були кандидати то на ранок після таких вправ були складання обітів²³³.

Отці та монахи мали любов та повагу до вл. Дмитерка і часто у своїх спогадах згадують єпископа, як такого, що відзначився особливою святістю та праведністю²³⁴.

Богослужбове життя мало на собі вплив латинської традиції, як згадує у своїх спогадах владика Софрон: «Підтримувало дуже людей набожество перших п'ятниць і перших неділь, де приходили, години святі відбувались. Вночі правились Служби Божі, і винагороджуючі Святі Причастія»²³⁵.

Важливим є той момент, що Владика Софрон, щоденно відправляв Літургію у себе вдома, куди мали можливість приходити чи то прості миряни, чи монашество²³⁶. Згадки про такі Богослужіння віднаходимо у спогадах багатьох осіб, які були присутніми на таких Богослужіннях.

Миряни завжди мали теплі відгуки про Софрона Дмитерку:

Владика Софрона, то дуже був ревний, ввічливий, багато дуже доброго робив. До нього повно все люди приходили щоднини, майже по цілій хаті. Хоч яке було переслідування, але першу п'ятницю не було де помістити – так приходили і приходили. Страшенно його переслідували, але все приймав людей. Тому що такий був ввічливий, прихильний, то до

²³¹ Н. Корпан Інтерв'ю від 22.02.1994 / Інтерв'юєр Павликівська Н. // АПЦ спр. П-1-1-346, 27.

²³² І. Гавриш, *Особливості чернечого життя на теренах Станіславівської Єпархії УГКЦ у період підпілля(1953-1989 рр.)* // Гілея: науковий вісник. Випуск 122. 2017, 73.

²³³ Там само, 72.

²³⁴ О. Ванджура, Інтерв'ю від 10.06.95. / Інтерв'юєр Павлінська Н. // АПЦ спр. П-1-1575, 37.

²³⁵ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 11.11.1993, 18.

²³⁶ А. Гринів, Інтерв'ю від 21.12.1996 / Інтерв'юєр Павликівська Н. // АПЦ, спр. П-1-1-922, 2.

3 РОЗДІЛ ДРУГЕ ПОКОЛІННЯ ПІДПІЛЬНИХ ЄПИСКОПІВ СТАНІСЛАВІВСЬКОЇ
ЄПАРХІЇ У ПІДПІЛЛІ ТА ЇХНІЙ ВКЛАД У ЛЕГАЛІЗАЦІЮ УГКЦ 51
нього так люди йшли всі ці роки, що не було тут такої днини, щоби в них не було когось
з людей²³⁷.

Були інколи і гіркі спогади з Богослужінь, оскільки радянська держава продовжувала своїми репресіями боротись проти ГКЦ. Так наприклад після Богослужіння, яке провадив Кир Дмитерко 7 вересня 1979 року його і ще одного з 11 присутніх людей було притягнуто до адміністративної відповідальності. За порушення законодавства про релігійні культу²³⁸.

Були і паломництва. Так у 1987 році їздили з Львова та Івано-Франківську до Латвії в місто Агона, звичайно такі поїздки відбувались таємно, але там:

З 14 на 15 серпня в них відкривається костел і цілу ніч священники правлять Служби Божі, з виставленням Найсвятіших Тайн і вони адорують Пресвятому Серцю Ісусовому. Я пам'ятаю, що їхали наші священники, їхав владика Дмитерко, їхав отець Косило, отець Іван Качанюк, [...] І наші священники також відправляли Служби Божі, один кінчав, в другий починав. І так дуже багато Служб Божих було цілу ніч і цілий день²³⁹.

Підсумовуючи всі факти про підпільну діяльність владики Софрона, повинні сказати, що він склав вагомий вклад в функціонування підпільної єпархії. Через свою виважену адміністративну діяльність владиці вдалось зберегти вірних у лоні Церкви, та гуртувати їх у християнських спільнотах. Завдяки обдуманості та рішучості, єпископ висвятив багатьох нових священників²⁴⁰, які продовжили провадити людей до спасіння, а Церкву - до легалізації.

Єпископ Дмитерко у своїй підпільній діяльності приділяв більшої уваги саме адміністративному управлінні єпархією та формації духовенства та монашества. Така форма служіння, була сформована у єпископа, з огляду на його перебування у монастирі, де особа провадить тихий спокійний спосіб життя. Молодим монахом Кир Софрон зазнавав репресій від Німецької окупаційної

---

²³⁷ А. Гринів, Інтерв'ю від 21.12.1996, 5.

²³⁸ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 152.

²³⁹ І. Васько, Інтерв'ю від 22.12.1993 / Інтерв'юер Павликівська Н. // АПЦ спр. П-1-1-345, 7.

²⁴⁰ Додаток 8.

3 РОЗДІЛ ДРУГЕ ПОКОЛІННЯ ПІДПІЛЬНИХ ЄПИСКОПІВ СТАНІСЛАВІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ У ПІДПІЛЛІ ТА ЇХНІЙ ВКЛАД У ЛЕГАЛІЗАЦІЮ УГКЦ 52
влади, та досвідчив досвід перебування у трудових таборах. Гіркий досвід загартував йому характер, що допомогло йому у служінні в умовах підпілля.

3.2 Підпільний єпископ Павло Василик

8 серпня 1926 року в селі Бориславка Перемишльського повіту (Територія сучасної Польщі), народився майбутній єпископ Павло Василик. В рідному селі закінчив школу, далі навчався в містечку Риботич та згодом в Перемишльській гімназії, після закінчення якої вступає на навчання до Перемишльської Духовної Семінарії, яку під час другої окупації радянських військ було закрито²⁴¹.

В листопаді 1945 року усю родину Василиків було депортовано до села Бариш на Тернопільщині. Родинна відзначалась глибоким патріотизмом:

Моя сестра належала до ОУН ще в гімназії. Наші селяни – то все свідомі українці. [...] Старші люди допомагали, і ми також допомагали, хто чим міг. [...] Коли повернулися тут (на Тернопільщину), зв'язки наші з Українською Повстанською Армією не перервалися, ми контактували постійно²⁴².

З Бариша хлопець переїхав до Львова, де активно співпрацював з ОУН, допомагав повстанцям медикаментами, бинтами, різними перев'язочними матеріалами. За що 1 квітня 1947 року був арештований, та засуджений за «зраду батьківщині» та антирадянську пропаганду на 10 років виправно-трудова таборів²⁴³.

З 1948 року в таборі неподалік Уфи в таборах продовжив своє навчання як семінарист при ув'язнених священниках, пізніше в Казахстані в шахтах під час важкої праці продовжував свої богословські студії. І 1 січня 1950 року в тюремному бараці отримав дияконські свячення з рук владики Віктора Новикова. На засланні розпочинає своє служіння, як диякон, служачи богослужіння добового кола та алітургійні богослужіння, як диякон. Окрім того

---

²⁴¹ Павло Василик 1926 – 2004 // www.pametnaroda.cz. (30.11.2020).

²⁴² Владика Павло Василик Єпарх Коломийсько-Чернівецький // synod.ugcc.ua (30.11.2020).

²⁴³ Там само.

приготовляв в'язнів, які мали намір приступати до Святих Таїнств, чи влаштовував катехитичні гуртки²⁴⁴.

Після звільнення з тюрми, перебуваючи на виселенні дякон Павло продовжує своє служіння, влаштовуючи різні гуртки, та уділяючи Святе Таїнство Хрещення людям²⁴⁵.

У червні 1956 року владика повертається на Тернопільщину до родини. А вже 18 листопада 1956 року у місті Львові в домі Блаженного Священномученика Миколая Чернецького, по вулиці Вечірній о шостій годині ранку, приймає спільно з двома монахами редемптористами єрейські свячення з рук владики Миколая Чернецького²⁴⁶.

У 1959 році отця Павла Василика вдруге арештовують, та знову відправляють на 5 років тюрми та 5 років заслання, того разу вже до Мордовії, де отцеві випадає нагода зустрітись з Митрополитом Йосипом Сліпим²⁴⁷.

Після повернення з другого ув'язнення 1 травня 1974 року в селі Вільхівці неподалік Жидачева у домі священника Любомира Матури з рук преосвященного Йосафата Федорики отримує єпископські свячення²⁴⁸.

Як і все духовенство, Павло Василик був вимушений мати цивільну роботу, щоб не бути засудженим за «*тунеядство*». Тому він став заготовлювачем лікарських рослин в аптекоуправлінні. Багато рослин він збирав власноруч, але і велику частину йому допомагали збирати люди. З їхньою допомогою, він за рік міг здавати 2-3 тонни трав²⁴⁹.

В одному з інтерв'ю знаходимо згадку, що владика Павло мав власний автомобіль, який навіть вважався престижним та мав змогу *файно* одягатись²⁵⁰. Автомобіль не був приватним лише Василика, але придбав він його спільно з родиною Володимира Війтишина і це був автомобіль «Нива», який вони

---

²⁴⁴ Єпископ Павло Василик // youtube.com (30.11.2020).

²⁴⁵ Там само.

²⁴⁶ Життєпис першого єпископа єпархії Кур Павла Василика // kolugcc.org.ua (30.11.2020).

²⁴⁷ Павло Василик 1926 – 2004.

²⁴⁸ П. Василик інтерв'ю від 18.02.1994 / Інтерв'юер Качур В. // АПЦ, спр. П-1-1-455, 20.

²⁴⁹ Там само, 20.

²⁵⁰ І. Лейб'юк, Інтерв'ю від 03.09.2003, 12.

3 РОЗДІЛ ДРУГЕ ПОКОЛІННЯ ПІДПІЛЬНИХ ЄПИСКОПІВ СТАНІСЛАВІВСЬКОЇ
ЄПАРХІЇ У ПІДПІЛЛІ ТА ЇХНІЙ ВКЛАД У ЛЕГАЛІЗАЦІЮ УГКЦ 54

використовували для пресування по Галичині²⁵¹. З цього можемо здогадуватись, що він був досить забезпечений, враховуючі ті реалії в яких перебувала тогочасна Україна.

Своє архиерейське служіння владика розпочав дуже швидко, адже після своєї єпископської хіротонії 1 травня 1974 року, відразу за декілька днів, а саме 14 травня він висвятив на священників двох братів, отців Миколу та Григорія Сімкайлів. А 19 травня - отця Петра Дутчака²⁵². Саме через свячення отців Сімкайлів згодом виник конфлікт з владикою Софроном Дмитерком, про який згадувалось вище²⁵³.

Преосвященний Павло постійно провадив активну душпастирську працю. Ось як він згадує про це:

Впродовж своєї душпастирської праці такої підпільної, то тисячі (людей, яким уділяв Святі Таїнства). [...] я постійно сповідав. Я сповідав цілими годинами, сповідав по 500, по більше людей протягом якоїсь ночі. А то було кожного дня. Неділі і свята тривали кожного дня, не було святочних днів окремо, а все було свято, бо все правилася Служба Божа. Я протягом доби відправляв по 3 Служби Божі і 3 проповіді²⁵⁴.

Владика провадив свою активну місійну діяльність, адже їздив з богослужіннями по території цілої України. Часто його супроводжували отці Сімкайли, спочатку як мирянин а потім вже як священники та отець Володимир Війтишин (сьогодні Митрополит Івано-Франківський), який був водієм²⁵⁵. Окрім поїздок по Україні, також частими були подорожі, до Литви, Латвії та Естонії, де єпископ підтримував зв'язок з Римо-Католицькими єпископами, завдяки, яким мали змогу спілкуватись з Ватиканом, та мати певні звістки закордону. Окрім того владика там висвячував священників для Римо-Католицької Церкви, це в основному були ті семінаристи, які закінчували підпільні семінарії, але їхні єпископи через страх перед радянським режимом

---

²⁵¹ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 151.

²⁵² П. Дутчак, Інтерв'ю від 20.05.1994, 11.

²⁵³ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 11.11.1993, 33.

²⁵⁴ П. Василик інтерв'ю від 18.02.1994, 21.

²⁵⁵ В. Війтишин, Інтерв'ю від 25.07.2003, 24.

боялись їх висвячувати, тому просили про це Владика Павла²⁵⁶ Також подібні свячення владика уділяв і в Ленінграді (сучасний Санкт-Петербург, Росія)²⁵⁷.

В Естонії, були Лютеранські пастори, які хотіли поєднатись з Католицькою Церквою, але вони всі були одруженні, тому Римо-Католицькі єпископи направляли їх до Василика, який приймав їх у лоно Католицької Церкви, висвячував священників, та відправляв до Естонії, як місіонерів, які там мали можливість служити в двох обрядах східному та латинському. Ці священники підпорядковувались Владиці Павлу, та поки Церква не вийшла з підпілля рахувались, як Греко-Католицькі місіонери²⁵⁸.

Владика Павло подібно і до інших підпільних єпископів, також приділяв велику увагу підготовці нових священників. Він сам особисто мав групу семінаристів у містечку Бучач, яких сам навчав, приймав іспити і вже згодом висвячував. До однієї з таких груп входили: владика Володимир Війтишин, отець Йосип Мороз, владика Тарас Сеньків та отець Іван Сеньків (владика Тарас та отець Іван однофамільці). Цю групу свого часу стрінула невдача, оскільки до них прибився хлопчина сирота, який потім виявився агентом КДБ, через що семінаристи та владика зазнали допитів, але нікого ув'язнено не було²⁵⁹.

Важливим елементом підготовки нових священників також була наявність літератури, а у Василика, була велика бібліотека духовної літератури, що полегшувало навчання для нового покоління духовних провідників народу²⁶⁰. Також у викладанні єпископу допомагали: отець Зиновій Монастирський викладав пасторальне богослов'я, моральне та догматичне викладав отець Ярослав Белінський, апологетику – отець Роман Кияк, історію Церкви та Біблійне богослов'я – отець Роман Пузан, отець Микола Волосянко викладав латину, філософію викладали отці-редемптористи зі Львова, а Церковний спів пан Михайло Ровенко, також викладав преосвященніший Йосафат Федорика, але

---

²⁵⁶ Єпископ Павло Василик.

²⁵⁷ П. Василик інтерв'ю від 18.02.1994, 26.

²⁵⁸ В. Війтишин, Інтерв'ю від 25.07.2003, 11-12.

²⁵⁹ Там само, 27-28.

²⁶⁰ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 127.

невідомо, які саме предмети, а сам Василик викладав літургіку. Іспити семінаристи здавали єпископам Софронові Дмитерку, Якову Тимчуку та іншим священникам²⁶¹.

Владика часто висвячував нових священників, як згадує сьогоднішній митрополит Івано-Франківський Володимир Війтишин, то він приймав священничі свячення з рук Кир Павла 27 травня 1982 року у своєму батьківському домі при свідках отця Григорія Сімкайла, та тоді ще брата Йосифа Мороза²⁶². Для прикладу, ось як 20 грудня 1983 року відбували свячення в отця Івана Говери та отця Василя (Прізвище невідоме): «Висвячення провадилось в одинадцятій годині дня. Висвячував Преосвященніший Павло Василик. Таки саме в Дорі, там в Яремчі, в приватній Церкві отця Михаїла, котру він собі зробив, на другому поверсі свого будинку. З усіма, як кажемо атрибутами Східної Церкви»²⁶³. Власне досить багато отців у своїх спогадах розказую про свячення, які відбувались саме в цій каплиці в домі отця Косили, тобто можемо здогадуватись, що це було основним місцем свячень семінаристів підпільної семінарії в Дорі, які саме уділяв Василик²⁶⁴. Згадує владика, що спільно з прибалтами в часі підпілля він висвятив близько 30 священників²⁶⁵.

Так як і владика Дмитерко, Василик приймав священників, які переходили від православ'я до ГКЦ, одним з таких священників є отець Василь Гринишин, який маючи парафію таємно воз'єднався, і продовжував служити, як православний священник, у своїй парафії, але потиху згадував Папу Римського, так щоб в селі люди не здогадувались. Але все ж була певна небезпека, бо в навколишніх селах та містах люди знали, що він вже греко-католик, та почали відвідувати його богослужіння. Вже згодом отець почав святкувати католицькі свята, та молитись богослужіння притаманні суто католикам, чим себе і видав²⁶⁶.

²⁶¹ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 170.

²⁶² В. Війтишин, Інтерв'ю від 25.07.2003, 20.

²⁶³ І. Говера, Інтерв'ю від 10.12.1993, 12.0

²⁶⁴ І. Качанюк, Інтерв'ю від 06.03.2000, 3.

²⁶⁵ П. Василик інтерв'ю від 18.02.1994, 27.

²⁶⁶ І. Васько, Інтерв'ю від 22.12.1993, 12-13.

Для священників єпископ щороку провадив реколекції, отці з'їжджались до Микуличина, в домівку матері владики, де перебували протягом 4-5 днів на реколекціях. Присутніми, на таких днях духовної віднови, постійно були отці: Йосиф Мороз, Іван та Тарас Сеньківі, Григорій та Микола Сімкайло, Володимир Війтишин, Іван Бойко, Михаїл Косило, Ярослав Гринюк²⁶⁷.

Як вже згадувалось в нашому дослідженні, про особливу набожність до перших п'ятниць серед мирян, то преосвященніший Павло також підтримував ті традиції²⁶⁸. Сам владики мав особливу набожність до літургійних свят, які наша традиція запозичила з латинського обряду, одним з найулюбленіших таких свят було свято Пресвятої Євхаристії²⁶⁹.

Особливістю служіння владики був той факт, як він сам згадує, що жодного разу владики не служив богослужінь без повних риз, та ніколи не переривав своїх богослужінь, навіть, якщо їх викривала міліція²⁷⁰. Як згадують люди про нього, то завжди кажуть, що він був безстрашний²⁷¹. Владика свої дії завжди підкріплював словами: «Якщо зловлять, тюремний термін однаковий – чи ти будеш у фелоні відправляти Службу Божу, чи без фелона»²⁷². Ще цікавим є те, що у владики завжди була церковна утварь (Чаша, Дискос, Ложиця). А діставав він ці речі через одного чоловіка, який був водієм у єпископа Макарія Свистуна РПЦ. Для того водія це був так-званий бізнес²⁷³.

Владика Павло досить тісно спілкувався з отцями Миколою та Григорієм Сімкайло, саме він висвятив їх у священники, як вже згадувалось вище, саме через що потім мав непорозуміння з владикою Софроном Дмитерком²⁷⁴. Ще цікавим є той факт, що радянська влада через непослух хотіла, обмовити

²⁶⁷ В. Війтишин, Інтерв'ю від 25.07.2003, 32.

²⁶⁸ І. Васько, Інтерв'ю від 22.12.1993, 9.

²⁶⁹ *Єпископ Павло Василік*.

²⁷⁰ Там само.

²⁷¹ М. Гнитка, Інтерв'ю від 19.03.1994 / Інтерв'юер Строцький Я. // АПЦ, спр. П-1-1-302, 27.

²⁷² І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 121.

²⁷³ В. Війтишин, Інтерв'ю від 25.07.2003, 45.

²⁷⁴ С. Дмитерко, Інтерв'ю від 11.11.1993, 33.

єпископа, тому ввела в оману світову пресу, звинувативши владику в зв'язку з матір'ю отців Сімкайлів, нібито отці є його позашлюбні сини²⁷⁵.

Підсумовую підпільний шлях Павла Василика, можемо замітити його відмінність від інших підпільних єпископів, цією різницею є його відважність та сміливість, він дуже часто недотримувався тих правил, які були притаманні підпіллю. Через, що у людей складалось враження, що він був більш активним ніж інші представники підпільного єпископату. Хоч він був готовий наражати себе на небезпеку, але проводив колосальну працю, для добра вірних.

Своє сміливістю отець поділився з тими отцями яких готував, та згодом поставляв у священників²⁷⁶. Також бачимо, що владика у своєму служіння приділяв більшої уваги душпастирювання, та формації духовенства.

Те що Павло Василик з самого дитинства жив у сім'ї, які були тісно пов'язані з повстанською армією, та ув'язнення у молодому віці, загартувало владику. Наслідком такої формації стала впевненість та сміливість, яку він зміг проявити у своєму служінні.

3.3 Підпільний Єпископ Яків Тимчук

24 серпня 1919 року у селі Дуплиська, що на Тернопільщині народився Ярослав Тимчук, в родині селян Григорія і Марії Тимчуків. У нього було ще два брати і чотири сестри. Батьки мріяли, щоб їхні сини стали священниками, тому виховували своїх дітей у християнському дусі²⁷⁷. Таке побожне життя та приклад батьків, дав свої плоди, адже троє дітей з сім'ї пішли до монастиря. Син Євген став єромонахом Єронімом, Ярослав став Владикою Яковом і донька Савина стає монахинєю з іменем Софронія. Всі вони були у Чині Святого Василя Великого²⁷⁸.

---

²⁷⁵ Єпископ Павло Василик.

²⁷⁶ Додаток 8.

²⁷⁷ М. Сопилюк, *Дорога правди владики Якова Тимчука, ЧСВВ (до 100-річчя від дня народження)* // osbm.in.ua (01.12.2020).

²⁷⁸ Я. Гарбузяк – В. Гарбузяк, *На спомин 20-річчя з дня смерті* // buchacheparchy.org.ua (01.12.2020).

У 16 років після закінчення школи, йде на навчання у гімназію при монастирі отців василіан у місті Бучач, та 16 серпня 1934 року вступає до монастиря Василіанського Чину в Крехові і приймає монаше ім'я Яків. Там молодий монах проходить новіціат, та їде на навчання в Добромільський монастир де перебуває від 1936 до 1939 року. Відтак продовжує свою освіту в м. Ярославі у Польщі²⁷⁹.

13 вересня 1942 році в Крехові складає вічні обіти а вже 27 грудня в місті Перемишлі з рук владики Григорія Лакоти отримує дияконські свячення. А 3 січня 1943 року вже священниче рукоположення²⁸⁰. Коли наша Церква перейшла у підпілля, отець Яків не піддавшись більшовицькому режиму також переходить у підпілля²⁸¹.

Владика Софрон Дмитерко, аби зберегти підпільний єпископат, таємно хіротонізує єромонаха Якова Тимчука в Єпископа – помічника Станіславської Єпархії²⁸². Достовірно невідомо, точної дати свячень, але у служебнику владики Тимчука знаходимо образок, на звороті якого є написана дата 26 листопада 1980 року і фраза: «*Да благословить ТЯ Господь от Сіона*», та підпис владики Софрона Дмитерка: «*єпископ СЧСВВ*»²⁸³. Аналізуючи дану інформацію, знаємо, що саме словами «Нехай благословить тебе Господь із Сіону» розпочинається Архієрейська Літургія, а в фразі на образку, обмальовано жирним шрифтом дві великі літери «ТЯ», що може означати – Тимчук Яків. А підпис владики Софрона може говорити, про документальну важливість цього напису. Роблячи висновки з проаналізованої вище інформації, припускаємо, що це може бути грамота з хіротонії владики Тимчука або річниці дня хіротонії. Тим самим припускаємо, що єпископські свячення преосвященішого Якова відбувались 26 листопада 1977

---

²⁷⁹ М. Сопилюк, *Дорога правди владики Якова Тимчука, ЧСВВ (до 100-річчя від дня народження)*.

²⁸⁰ Там само.

²⁸¹ М. Сопилюк, *Пам'яті отців Тимчуків – ісповідників віри. (До 150-ї річниці церкви Святої Покрови в Заліщиках)* // buchacheparchy.org.ua (01.12.2020).

²⁸² М. Сопилюк, *Дорога правди владики Якова Тимчука, ЧСВВ (до 100-річчя від дня народження)*.

²⁸³ Додаток 9.

З РОЗДІЛ ДРУГЕ ПОКОЛІННЯ ПІДПІЛЬНИХ ЄПИСКОПІВ СТАНІСЛАВІВСЬКОЇ
ЄПАРХІЇ У ПІДПІЛЛІ ТА ЇХНІЙ ВКЛАД У ЛЕГАЛІЗАЦІЮ УГКЦ 60
року²⁸⁴, як про це подають інші джерела, або 26 листопада 1980 року, як та дата
яку ми знайшли на образку.

Душпастирючи, владика постійно молився Святі Літургії, та уділяв Святі Таїнства потребуючим того вірним. Є згадки про служіння владика: «Свята Літургія вже розпочалась владика Яків стояв біля престолу у вишитій сорочці, облачений тільки в єпитрахиль. Ціла його постава, а особливо обличчя випромінювало якусь неземну ясність і радість»²⁸⁵.

Подібно до владика Софрона, опікувався мирянськими спільнотами Апостольства молитви. Організовує осередки Третього чину в Коломиї, Калуші, Долині, Болехові, Делятині, Івано-Франківську, Львові, Жовкві, Бучачі та в багатьох інших містах і селах, а особливо в Івано-Франківській області. Владика був духовним провідником цих спільнот²⁸⁶. Ось як про це згадує Софрон Дмитерко:

Єпископ Яків Тимчук був людиною незвичайної вдачі. Незважаючи на переслідування і постійну небезпеку арешту, він був надзвичайно мобільним, всюди встигав, опікувався кожною душею, яка потребувала священничої допомоги. Завдяки його активності і неабияким організаторським здібностям по всій Галичині були організовані осередки III Чину Святого Василія Великого та гуртки Апостольства молитви. Ці підпільні мирянські спільноти надзвичайно згуртовували людей, підтримували у них вогонь католицької віри, готуючи таким чином Греко-Католицьку Церкву до виходу з підпілля. Можна з певністю сказати, що завдяки таким душпастирям як блаженної пам'яті Єпископ Яків Тимчук наша Церква вистояла у роки переслідувань і зараз успішно виконує свою спасаючу місію серед українського народу²⁸⁷.

Оскільки владика був духівником третього василіанського чину, то він проводив облечини та прийом людей в чин. Перші такі облечини відбувались в Івано-Франківську в 1979 році на свято Різдва Пречистої Діви Марії (21 вересня) у домі Розалії Жовнірук. У той день до чину було прийнято 5 жінок: Сливінська

²⁸⁴ Bishop Yakiv Yaroslav Tymchuk, O.S.D.M. // catholic-hierarchy.org (01.02.2020).

²⁸⁵ В. Дуткевич, Промова на Академії Владика Якова Тимчука, ЧСВВ.

²⁸⁶ М. Сопилук, Дорога правди владика Якова Тимчука, ЧСВВ (до 100-річчя від дня народження).

²⁸⁷ В. Дуткевич, Промова на Академії Владика Якова Тимчука, ЧСВВ // buchacheparchy.org.ua (01.12.2020).

Христина, яка отримала монаше ім'я Христофора, Шуплат Анна – монаше ім'я Тереза, Шоплак Анна – монаше ім'я Марія, Жовнірук Розалія – монаше ім'я Вероніка, Баркевич Анна – монаше ім'я Магдалина. Згодом прийом нових членів та відновлення монаших обітів проходили двічі на рік – на свята Василя Великого (14 січня) та на Петра і Павла (12 липня), завжди ці чини провадив особисто владика Яків²⁸⁸.

Через велику кількість спільнот, владика не міг самотужки провадити всі спільноти, тому йому допомагали отці, а сам він залишився духівником групи третього чину, в яку входили в основному одружені пари, осередком свого збору вони мали місто Івано-Франківськи та містечко Єзупіль. Провід в цій спільноті владика ділив спільно з отцем Іваном Репелою²⁸⁹. Ще в одній з груп отець Петро Дутчак допомагав владиці, а згодом єпископ призначив отця духовником цієї групи²⁹⁰.

Яків Тимчук, який і сам був монахом впродовж всього свого служіння в підпіллі, постійно підтримував монаші спільноти, які так само підпільно діяли. Постійно був магістром новіціату Сестер Служебниць²⁹¹. Також владика сповідав, та приймав обіти у сестер василіанок²⁹².

Дбав владика не лише про монашество, але і про молодих священників, адже відігравав важливу роль у їхній формації в семінарії. Владика провадив виклади у семінарії Михаїла Косили. Та приймав іспити у студентів владики Павла Василика та Михаїла Косили²⁹³.

Подібно до владик Софрона та Павла, у Якова був псевдонім, їх з братом чомусь називали у жіночому роді «пані», цікавим було те, що Яків Тимчук був «молода пані» а Єронім Тимчук «стара пані»²⁹⁴.

---

²⁸⁸ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 150.

²⁸⁹ Там само, 151.

²⁹⁰ П. Дутчак, Інтерв'ю від 20.05.1994, 13.

²⁹¹ М. Сопилук, *Дорога правди владики Якова Тимчука, ЧСВВ (до 100-річчя від дня народження)*.

²⁹² В. Дуткевич, *Промова на Академії Владики Якова Тимчука, ЧСВВ*

²⁹³ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 170.

²⁹⁴ Там само, 130.

20 грудня 1988 року владика помирає у місті Чорткові, душпастирюючи до самої смерті. Похорон єпископа відіграв значну роль у легалізації УГКЦ. Чин похорону очолювали владика Софрон Дмитерко і Павло Василик у співслужінні з 27 священниками, та великою кількістю мирян. Похоронна процесія йдучи через усе місто заявила про присутність греко-католиків в Україні, як Церкви²⁹⁵.

Підсумовуючи діяльність Якова Тимчука у підпіллі, мусимо зазначити, що він як всі єпископи найперше дбав про добро вірних, тому постійно активно душпастирював, уділяючи Святі Таїнства. Оскільки владика походив з василіанського чину, у його способі служіння, був помітний вплив монастирської формації. Він усвідомлюючи, що церква це є *спільнота*, він активно працював над тим щоб збирати людей у молитовні християнські спільноти, адже саме завдяки єдності вірних, згодом наша Церква зуміла вийти з підпілля.

Владика Яків був єдиним підпільним єпископом Станіславівської єпархії, який не сидів у тюрмі. Це також певним чином є наслідком його монастирської формації, адже основою монашого життя є послух, так і владика дотримуючись правил обережності не зазнав ув'язнення, впродовж свого активного служіння.

Також владика має одну відмінність від єпископів Софрона та Павла, адже нам достовірно не відомо, чи Кир Яків Тимчук у часі свого єпископського служіння висвятив когось у священники. Він більш є подібним до Симеона Лукача, який в часі свого служіння, діяв як священник, хоча був хіротонізований у єпископи.

3.4 Вклади підпільних владик Станіславівської єпархії в легалізацію Української Греко-Католицької Церкви.

Перші кроки до легалізації Української Греко-Католицької Церкви розпочалась, з обранням нового Папи Кароля Войтили, який був слов'янином і мав прихильність до УГКЦ. 19 березня 1979 року Папа Іван Павло II пише листа до

---

²⁹⁵ М. Сопилюк, *Пам'яті отців Тимчуків – ісповідників віри. (До 150-ї річниці церкви Святої Покрови в Заліщиках).*

3 РОЗДІЛ ДРУГЕ ПОКОЛІННЯ ПІДПІЛЬНИХ ЄПИСКОПІВ СТАНІСЛАВІВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ У ПІДПІЛЛІ ТА ЇХНІЙ ВКЛАД У ЛЕГАЛІЗАЦІЮ УГКЦ 63

патріарха Йосипа Сліпого, в якому висловлює свою повагу до єпископату, духовенства та вірних УГКЦ та підтверджує законність Берестейської Унії. Відтак з 25 листопада по 2 грудня 1980 року у Ватикані відбувається синод єпископів УГКЦ, на якому були присутні 15 греко-католицьких ієрархів та представників Ватикану. На синоді приймається декларація про невизнання рішень Львівського собору 1946 року. Та проголошена готовність до боротьби з Радянським Союзом за легалізацію УГКЦ²⁹⁶.

Наступний крок відбувся у вересні 1982 року, коли на Західній Україні утворено «Ініціативну групу для захисту прав віруючих і Церкви», яку очолив Йосиф Тереля. Проте його арештовують та новим очільником групи стає Василь Кобрин. Але цю групу не сприймав єпископат який діяв в підпіллі УГКЦ, причиною були погляди Йосипа Терелі²⁹⁷.

В березні 1985 році, до влади в Радянському Союзі приходять Михайло Горбачов, який оголошує демократизацію всіх сфер життя, що увійшло в історію під назвою «*перебудова*». В цьому часі з тюрм повертається велика кількість політв'язнів, значною частиною яких були священники, які активізуються на Західній Україні та приймають участь у рухах за легалізацію УГКЦ²⁹⁸.

4 серпня 1987 року була оприлюднена заява до Папи Івана Павла II та Михайла Горбачова про вихід з підпілля, яку підписали 22 священники²⁹⁹, з них 13 представників монашества та 174 мирянина, під проводом Владика Павла Василика³⁰⁰. А вже у 1987 році, було створено новий «Комітет захисту Української Католицької Церкви», який очолив Іван Гель, новий комітет на відміну від першого мав тісну співпрацю з підпільним єпископатом³⁰¹.

---

²⁹⁶ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 178-179.

²⁹⁷ А. Бабинський, *Історія УГКЦ за 90 хвилин*. Львів 2017, 100.

²⁹⁸ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 179.

²⁹⁹ Т. Бублик, *Історія виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпільних умов існування: інтерв'ю з учасниками боротьби за легалізацію*. // *Катакомбна Церква*. Львів 2009, 61.

³⁰⁰ *Єпископ Павло Василик*.

³⁰¹ І. Гель, Інтерв'ю від 21.10.20003 / Інтерв'юер Бублик Т. // АПЦ, спр. Т-1-1-29, 5.

На Івано-Франківщині, єпископи Софрон Дмитерко та Павло Василик гуртують людей у боротьбі за вихід з підпілля гуртуються У 1987 році від громади з міста Городенки, що поблизу Івано-Франківська було опубліковане відкрите звернення до Михайла Горбачова, яке апелювало на неправомірні дії від чиновників, щодо свободи совісті³⁰².

У боротьбі за легалізацію посприяли святкування 1000-ліття Хрещення Київської Русі. Владика Павло організує 17 липня 1988 року святкування, що зібрали 20 тисяч вірних. Ця подія згрупувала вірних, та заявила світові про існування греко-католиків в Україні³⁰³.

З нагоди святкування в Москві була офіційна делегація з Ватикану, яку очолював кардинал Агостіно Казароллі. На зустріч з кардиналом до Москви прибула офіційна делегація від УГКЦ, яку очолювали три єпископи: Филімон Курчаба, Павло Василик і Софрон Дмитерко, Станіславівську єпархію представляли вже згадані єпископи, та отці Григорій та Микола Сімкайли. При зустрічі кардиналу, була представлена офіційна заява про легалізаційний процес УГКЦ³⁰⁴.

Після таких подій вірні активізувались і почали подавати заяви з вимогами зареєструвати їхні громади. Ось як характеризували органи влади ситуацію на Івано-Франківщині: «уражені уніатством 35 населених пунктів, в яких проживає близько 85 тисяч осіб, з них 15 тисяч є фанатично настроєними греко-католиками»³⁰⁵.

У вересні 1988 року, Павло Василик був запрошений до Москви на зустріч з американськими конгресменами та депутатами Верховної Ради СРСР, єпископом з Нью-Йорка та священником РПЦ Глібом Якуніним. Після яких

---

³⁰² І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 180.

³⁰³ *Відродження Церкви (1989)* // ugcc.ua (03.12.2020).

³⁰⁴ Т. Бублик *Історія виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпільних умов існування: інтерв'ю з учасниками боротьби за легалізацію*, 63.

³⁰⁵ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 185.

представники радянської влади прилюдно попросили у владики Павла вибачення за гоніння УГКЦ³⁰⁶.

7 лютого 1989 року Єпископ Василик очолює делегацію священників до Михайла Горбачова з пропозицією про переговори, проте вони зазнають невдачі³⁰⁷. Наступного разу 16 травня 1989 року до Москви приїздить нова делегація з єпископами Павлом Василюком, Софроном Дмитерком, Филімоном Курчабою, та отцями Григорієм і Миколою Сімкайлами, Володимиром Війтишиним, Ігорем Возняком (сучасний Митрополит Львівський), Іваном Сеньківим та Тарасом Сеньківим у супроводі багатьох вірних. Вони пишуть звернення до Горбачова з вимогою Легалізувати УГКЦ³⁰⁸. Проте влада відмовляється їх слухати і вони оголошують Голодування на Арбаті, яке триває від 19 травня до 24 листопада 1989 року. Під час голодування, люди молились Літургії просто неба на Арбаті³⁰⁹.

Владика Софрон Дмитерко, який мабуть бачив різні варіанти розвитку подій, 15 серпня 1989 року таємно хіротонізує отця Іриней Білика ЧСВВ на єпископа³¹⁰.

19 серпня 1989 року біля дверей Церкви Святого Димитрія у мікрорайоні обласного центру «Пасічна» (Івано-Франківськ), преосвященіший Павло служить архиерейську літургію за участю кілька тисяч вірних³¹¹.

Найбільш гранжіозною подією є Віче, яке відбулось у Львові 17 вересня 1989 року. На дану подію зібралось від 150 до 200 тисяч людей, близько 40 священників, які відправляли богослужіння просто неба. Учасники акції вимагали від Михайла Горбачова легалізувати УГКЦ, та з мирною ходою пройшли містом до Собору Святого Юра³¹².

---

³⁰⁶ Єпископ Павло Василик.

³⁰⁷ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 188.

³⁰⁸ П. Василик інтерв'ю від 18.02.1994, 25.

³⁰⁹ В. Дігтяренко (режисер) *Ті, що вірні* [документальний фільм], Україна: Живе Телебачення, 2017.

³¹⁰ *Іриней Білик, ЧСВВ – Єпископ Канонік Римської Папської Базиліки Santa Maria Maggiore* // canonic.org.ua (03.12.2020).

³¹¹ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 191.

³¹² Г. Терещук, *30 років тому УГКЦ вийшла з підпілля і вимагала легалізації від Кремля* // radiosvoboda.org (03.12.2020).

1 жовтня 1989 року, єпископи Софрон Дмитерко та Павло Василик організують акцію в місті Івано-Франківськ. Акція мала на меті похід на Дем'янів Лаз (місце розстрілів в'язнів з тюрми НКВС) та богослужіння. У акції взяли участь окрім владик, 11 священників та кілька тисяч вірних. Під час акції було урочисто піднято синьо-жовтий стяг та висвітлено плакати з вимогою про відновлення УГКЦ³¹³.

Голодування та масові акції, дали свої плоди і вже 28 листопада 1989 року, Рада у справах релігій при Раді міністрів УРСР видала заяву, в якій УГКЦ отримала право на заснування та реєстрацію громад, згідно з правилами та законами в УРСР³¹⁴.

1 грудня 1989 року Михайло Горбачов мав зустріч з Папою Іваном Павлом II. Після даної зустрічі Очільник УГКЦ, Кардинал Мирослав-Іван Любачівський оприлюднив заяву:

Усвідомлюючи надзвичайно історичну важливість сьогоднішньої зустрічі між Святим Отцем Папою Іваном Павлом II та Президентом СРСР Михайлом Горбачовим, я, Мирослав Любачівський, Верховний Архiepіскоп Львова для Українців, Синод Української Католицької Єпархії та всі священники, ченці, черниці й вірні Української Католицької Церкви в Україні та на поселеннях еднаються у молитві з Його Святістю в надії на краще майбутнє.

Українська Католицька Церква сподівається, що напрямні, визначені Святішим Отцем у його промові на Шостому Синоді Української Католицької Церкви 5 жовтня 1989 року, будуть здійснені. Це такі напрямні:

- Повна релігійна свобода.
- Публічне визнання з боку цивільних властей.
- Вільний доступ до місць богочитання.
- Право організувати власну питому ієрархічну структуру.

Можливість підтримувати вільні зв'язки з їхніми громадами як у власній країні, так і за кордоном.³¹⁵

---

³¹³ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 192.

³¹⁴ *Відродження Церкви (1989)*.

³¹⁵ Л. Коваленко (ред.) *Соціально зорієнтовані документи Української Греко-Католицької Церкви 1989-2000 (джерела християнсько суспільного вчення та служіння)*. Львів 2007, 3.

Отже саме 1 грудня можна вважати датою виходу з підпілля, що тягнуло за собою ще нові випробування у боротьбі за утвердження в суспільстві та за повернення своїх храмів. Так 23 листопада 1989 року Софрон Дмитерко звертається до влади міста Івано-Франківська з проханням про повернення церкви та прилеглих до них територій, на Майзелях (сучасна вулиця Незалежності). А Павло Василик в свою чергу з 20 грудня 1989 року розпочав боротьбу за катедральний храм Воскресіння Христового, який не хотіли повертати православні Митрополити. Щодня владика спільно з отцями Сімкайлами, Володимиром Війтишином, Йосипом Морозом та сотнями вірних, не зважаючи на погану зимову погоду служили Літургії при дверях церкви³¹⁶. аж доки 28 січня 1990 року голова облвиконкому Вадим Бойчук не вручив владиці документи про право власності храмом Української Греко-Католицької Церкви³¹⁷.

Підсумовуючи можемо ствердити, що УГКЦ вийшла з підпілля зусиллями абсолютно всіх єпископів, які своєю діяльністю гуртували людей довкола Церкви. Саме ті вірні потім здобули перемогу над радянським режимом. Пряму участь у боротьбі взяли лише двоє єпископів зі всіх скоріше згаданих, це Павло Василик та Софрон Дмитерко, і кожен з них доклав своєї лепти у спільну справу.

---

³¹⁶ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 193.

³¹⁷ В. Війтишин, Інтерв'ю від 25.07.2003, 40.

ВИСНОВКИ

Дослідивши в історичному контексті історії підпілля УГКЦ Станіславівську єпархію, а саме формацію та долі її восьми єпископів, ми прийшли до наступних висновків:

1. Станіславівська єпархія, в часі свого перебування в умовах підпілля, як і ціла УГКЦ зазнала репресій з сторони радянської влади. Проте незважаючи на всі обставини, вона змогла функціонувати в іншому вимірі – «Катакомбної Церкви». Через організованість всіх єпископів, священників, монашества та мирян була налагоджена співпраця, яка дала можливість не втратити власну віру та традиції. Владиками була налагоджена система виховання нових священників, які могли сповняти своє служіння на благо вірних. За сприяння мирян було організоване постійне літургійне життя, через служіння Святих Таїнств. Монаші спільноти також мали можливість розвиватись та віднаходити нові покликання до богопосвяченого життя.

2. Єпископському служінню, кожного з владик передувала, формація, яка в кожного з них була різною, що вплинуло на їхнє подальше служіння. Кожен з єпископів мав свій певний характер та особливі навички, які змогли отримати до єпископської хіротонії. Симеон Лукач з малку мав хист до академічних здібностей, що допомогло йому в підпіллі викладати для семінаристів. Владики, окрім академічної формації, мали ще досвід монастирського життя, у своєму подальшому служіння, більш активно підтримували монашество, бо на власному прикладі розуміли важливість присутності в церкві чернецтва. Так єпископи Софрон Дмитерко та Яків Тимчук знали як, та вправно опікувались монашими спільнотами. Кир Павло Василик в свою чергу, з молодого віку був активним учасником повстанських рухів. Довершував свою семінарійну формацію в трудових таборах, що загартувало у ньому міцний характер, та сміливість і готовність до відкритого служіння, незважаючи на небезпеки арештів.

3. Кожен з владик провадив активне душпастирське служіння серед вірних в Станіславівській єпархії, та дехто навіть перебуваючи у тюрмах. Єпископи щоденно сповняли служіння Святих Таїнств. Літургії служились по

домівках, де жили самі владика, або у домах вірних. Все було в умовах конспірації, в більшості випадків по вечорах або навіть вночі, при зачинених вікнах та в присутності невеликої кількості присутніх. Часто богослужіння відбувались читано, та без священничого облачення. Інші таїнства, наприклад такі, як шлюб чи хрещення, також відбувались в умовах секретності, могли сповнятись і в домах тих, хто приймав ці Таїнства. Єпископи були духівниками монастирів та мирянських рухів, в яких постійно проводили чини облачень та прийняття обітів в членів спільнот. Для духовенства постійно проводились реколекції або дні духовних віднов, які також організовували та провадили владика. Впродовж усього часу підпілля були навіть паломництва до відпустових міст в Україні, чи навіть у 80-х роках до країн Прибалтики.

4. Якщо всі єпископи мали активну душпастирську діяльність, то до управління єпархією не всі мали причетність. Владика Іван Лятишевський, який після ув'язнення вже не мав адміністративної влади, провадив лише душпастирське служіння у себе в дома, та лише виступав, я у радник у деяких питаннях для Івана Слезюк. Владика Симеон Лукач провадив своє служіння, як священник, не виявляючи своєї єпископської хіротонії, тому також не адміністрував, але мав свою семінарію, у якій готував нових священників. Яків Тимчук, який був єпископом помічником, також жодним чином не брав участі в адмініструванні, але лише душпастирював.

Іван Слезюк, можна сказати перший з єпископів про якого вдалось дослідити його довгочасне адміністрування Станіславівською єпархією. Всі свої розпорядження владика передвав священникам усно з каплиці, яку облаштував у домі в якому мешкав. За час свого служіння, владика висвячував нових священників, та доручив отцю Михаїлу Косилі стати ректором підпільної семінарії в Дорі. Найбільш вагомим рішенням владика є хіротонія Софрона Дмитерка на єпископа-коадютора для Станіславівської єпархії. Софрон Дмитерко провадив свою діяльність так само, як Іван Слезюк. Також він висвячував нових єпископів Якова Тимчука та Іриней Білика. Павло Василик ж був єпископом

помічником, тому він у своїй діяльності працював з благословення Софрона Дмитерка.

5. У дослідженні було виявлено, що всі підпільні єпископи були ув'язненні, окрім Якова Тимчука, проте в дослідженні автор використав лише дві кримінальні справи, Івана Слезюка та Симеона Лукача. До кримінальних справ Івана Лятишевського та Софрона Дмитерка, через обставини часу (карантинні обмеження), не було доступу до архівів де зберігаються справи. А кримінальні справи Павла Василика не були взяті до уваги з тої причини, що його два ув'язнення були до його ариєрейської хіротонії. З кримінальних справ Івана Слезюка та Симеона Лукача, ми дізнались, що вони провадили досить бідне життя. З протоколів допитів робимо висновки, що єпископи мали велику кількість довгих і мучительних допитів, які на меті мали зламати людину. Аналізуючи вироки, які дали владикам може побачити, що їхні справи були сфабрикована та мали на меті очорнити засуджених осіб та престиж УГКЦ.

6. У 80-х роках минулого століття, вірні УГКЦ розпочали боротьбу за легалізацію нашої Церкви, хоч з досліджуваних єпископів до виходу з підпілля дожили лише двоє, свій вклад зробив кожен з них. А насамперед це постійна присутність єпископів серед народу, та гуртування їх в лоні Церкви. Підготовка нових священників, та підтримка монаших чинів. Активну боротьбу за легалізацію вели Софрон Дмитерко та Павло Василик, постійно їздячи до Москви з візитами до влади та постійним вимаганням своїх прав. Написання різних заяв та зборів підписів. Організація масових богослужінь, а особливо організація святкування 1000-ліття від Хрещення Русі в Зарваниці. Постійний розголос про існування нашої Церкви дали свої плоди, та вже 1 грудня 1989 року, УГКЦ отримала легальний статус, але продовжила боротьбу за свої храми та майно, яку досі очолювали єпископи, які змогли пройти крізь випробування репресіями.

Тож постаті єрархів, дійсно відіграли важливу роль в історії Станіславівської єпархії. Вони є яскравим прикладом відваги, витривалості, гідності та готовності до протистояння. Незважаючи на кількісні ув'язнення

владик, не завжди міцне здоров'я, постійні репресії, вони надалі продовжували сповняти своє служіння на благо Церкви та добро вірних. Приклади Мучеництва призвели до того, що в 2001 році Папа Іван Павло II проголосив Григорія Хомишина, Івана Слезюка та Симеона Лукача Блаженними Священномучениками Української Греко-Католицької Церкви.

Ревність та доброчесність владик призвела до того, що в такому нелегкому часі для нашого багатостраждального народу, прийшло примирення, і він зміг отримати свою Церкву та відкрито сповідувати свою віру та дотримуватись своїх традицій.

У даній ніші історії УГКЦ, ще можна продовжувати працювати, оскільки є ще багато не дослідженого та невисвітленого матеріалу, який не вдалось опрацювати в даному дослідженні через сучасні реалії світової пандемії.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Архівні джерела

1. Держаний архів Івано – Франківської області (ДАІФО), ф. Р – 2157: оп. 1, спр. 4733: Дело №7115 по обвинению Лукач Семена Михайлович в пр. пр. ст. 54 – 10 ч. 2^я УК УССР, 28.10.1949 – 28.02.1950, в 1 томі, т. 1.
2. Держаний архів Івано – Франківської області (ДАІФО), ф. Р – 2157: Дело по обвинению Слезюк Ивана Николаевича по ст. 54 – 10 ч. 2^я УК УССР, 01.06.1945 – 29.09.1945», в 1 томі, т. 1.
3. Фото з архіву Музею Історії Підпільної УГКЦ в селі Фитьків.

Архів Інституту історії Церкви

1. Ванджура Олександр, Інтерв'ю від 10.06.95. / Інтерв'юер Павлінська Н. // АІЦ спр. П-1-1575.
2. Василик Павло інтерв'ю від 18.02.1994 / Інтерв'юер Качур В. // АІЦ, спр. П-1-1-455.
3. Васько Ірина, Інтерв'ю від 22.12.1993 / Інтерв'юер Павликівська Н. // АІЦ спр. П-1-1-345.
4. Війтишин Володимир, Інтерв'ю від 25.07.2003 / Інтерв'юер Коломієць І. // АІЦ, спр. П-1-1-730.
5. Гель Іван , Інтерв'ю від 21.10.20003 / Інтерв'юер Бублик Т. // АІЦ, спр. Т-1-1-29.
6. Гнитка Марія (с. Моніка ЗСПР), Інтерв'ю від 19.03.1994 / Інтерв'юер Строцький Я. // АІЦ, спр. П-1-1-302.
7. Говера Іван, Інтерв'ю від 10.12.1993 / Інтерв'юер Строцький Я. // АІЦ, спр, П-1-1-254.
8. Гринів Анна (с. Стефанія), Інтерв'ю від 21.12.1996 / Інтерв'юер Павликівська Н. // АІЦ, спр. П-1-1-922.

9. Гринів Анна (с. Стефанія), Інтерв'ю від 10.06.2000 / Інтерв'юер Павликівська Н. // АПЦ спр. П-1-1-922.
10. Гуралюк Михайло (отець Никодим ЧСВВ), Інтерв'ю від 25.05.1994 / Інтерв'юер Строцький Я. // АПЦ спр. П-1-1-319.
11. Дмитерко Софрон, Інтерв'ю від 11.11.1993 / інтерв'юер І. Пелехатий // АПЦ, спр. П-1-1-419.
12. Дмитерко Софрон, Інтерв'ю від 26.11.1993 / Інтерв'юер Б. Гудзяк // АПЦ, П-1-1-419.
13. Дмитерко Софрон, Інтерв'ю від 27.11.1993 / інтерв'юер Гудзяк Б. // АПЦ, спр. П-1-1-419.
14. Дмитерко Софрон, Інтерв'ю від 06.11.1997 / Інтерв'юер Б. Гудзяк // АПЦ, П-1-1-419.
15. Дутчак Петро, Інтерв'ю від 20.05.1994 / Інтерв'юер Павликівська Н. // АПЦ, спр. П-1-1-385.
16. Кандюк Володимира, Інтерв'ю від 30.11.1993 / інтерв'юер Н. Павликівська // АПЦ П-1-1-360.
17. Качанюк Іван, Інтерв'ю від 06.03.2000 / Інтерв'юер Павликівська Н. // АПЦ, спр. П-1-1-1093.
18. Кияк Роман, Інтерв'ю від 26.11.1993 / Інтерв'юер Гудзяк Б. // АПЦ, спр. П-1-1-900.
19. Колодій Марія (с. Маркіяна ЧСВВ), Інтерв'ю від 13.01.1994 / інтерв'юер Н. Павликівська // АПЦ П-1-1-270.
20. Корпан Наталія (с. Миколая), Інтерв'ю від 22.02.1994 / Інтерв'юер Павликівська Н. // АПЦ спр. П-1-1-346.
21. Лейб'юк Іван, Інтерв'ю від 03.09.2003 / Інтерв'юер Цимбаліста М. // АПЦ спр. П-1-1-1541.
22. Семенюк Василь, Інтерв'ю від 17.02.2005 / інтерв'юер Коломієць І. // АПЦ, спр. П-1-1-171.

1. Коваленко Л. (ред.) *Соціально зорієнтовані документи Української Греко-Католицької Церкви 1989-2000 (джерела християнсько суспільного вчення та служіння)*. Львів 2007.
2. *Ліквідація УГКЦ (1939-1946). Документи радянських органів державної безпеки.*, Т. 1. Київ 2006.
3. Пелехатий І. (ред.) *Пастир Добрий, Блаж. СВМЧ. Григорій Хомішин, єпископ Станіславівський (25.03.1867-28.12.1945) у спогадах сучасників*. Харків 2017.

Відео інтерв'ю

Єпископ Павло Василик // youtube.com. (27.10.2014).

Періодичні видання

1. Боцюрків Б. *Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989) // Ковчег*. Львів 1993.
2. Бублик Т. *Історія виходу Української Греко-Католицької Церкви з підпільних умов існування: інтерв'ю з учасниками боротьби за легалізацію. // Катакомбна Церква*. Львів 2009.
3. Гавриш І. *Особливості чернечого життя на теренах Станіславівської Єпархії УГКЦ у період підпілля(1953-1989 рр.) // Гілея: науковий вісник*. Випуск 122. 2017.
4. Гавриш І. *Релігійно – політичні процеси на теренах Станіславівської єпархії УГКЦ напередодні та під час проведення Львівського собору // Гілея: науковий вісник*, випуск 120, Київ 2017.
5. Гуркіна С. *До питання про церковний провід Греко-Католицької Церкви у 1945 – 1989 роках // Катакомбна Церква*. Львів 2009.
6. Мизак Н. *Переслідування УГКЦ у 40-50-х рр. ХХ ст.: ліквідація і наслідки // Релігія та соціум. Міжнародний Часопис*, №2(4), Чернівці 2010, 42.

7. Пелехатий І. *Блаженний Мученик Іван Слезюк (1896 – 1973) (Життя, Мученича Смерть і Прослава)* // *Нова Зоря*, число 42 (01 листопада 2001).
8. Строцький Я. *Стан катакомбної Української Греко-Католицької Церкви і способи легального відродження Греко-Католицьких громад під час хрущовської «Відлиги»* // *Катакомбна Церква*. Львів 2009.
9. Тожецький Р. *Митрополит Андрей Шептицький* // *Ковчег*. Львів 1993.

Література

1. Боцюрків Б. *Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939-1950)*. Львів 2005.
2. Гавриш І. *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*. Кандидатська дисертація: Прикарпатський університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ 2017.
3. Григорук М. *Сильний Божий Духом. Історико-біографічний нарис про життя о. д-ра Авксентія Бойчука*, Жовква 2017.
4. Делятинський Р. *Станіславівська єпархія Греко-Католицької Церкви в суспільному житті Галичини (1885–1946 рр.)*, Кандидатська дисертація: Прикарпатський університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ 2017.
5. Делятинський Р. *Станіславівська духовна семінарія у 1918-1925 роках: етапи повоєнного відновлення та її роль у формуванні духовенства нового типу* // *Нарис Історії Івано – Франківської (Станіславівської) Духовно Семінарії імені Святого Священномученика Йосифата (1907 – 2007 рр.)* / підгот. до друк. о. Олег Каськів, Івано – Франківськ 2007.
6. Єгрешій. О. *Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно – церковного і громадсько – політичного діяча*, Івано-Франківськ 2006.
7. Мельничук П. *Владика Григорій Хомишин*, Львів: Місіонер 1997.
8. Пелехатий І. *Через Терни – до зірок*, Івано-Франківськ 2010.

Допоміжна література

1. Бабинський А. *Історія УГКЦ за 90 хвилин*. Львів 2017.
2. Головка В. *Івано-Франківськ// НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ, «Енциклопедія історії України», т. III, Київ 2005.*
3. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, *Дієцезія // Енциклопедія сучасної України esu.com.ua.*
4. Крупчан С. (упор.) та ін. *Новий довідник Історії України / 2-ге вид., Київ 2006.*
5. Овсієнко В. *Стаття 187-1 КК УРСР (аналог ст. 190-1 КК РРФСР) Поширення завідомо неправдивих вигадок, що порочать радянський державний і суспільний лад // віртуальний музей Дисидентський рух в Україні museum.khpg.org (06.11.2006).*
6. Стеблій Ф. *Головна Руська Рада // «Енциклопедія історії України», Т. II, Київ 2004.*
7. Черненко Ю. *Листопадова національно-демократична революція в Галичині 1918// Енциклопедія історії України, Т.VI, Київ 2009.*

Інтернет – джерела

1. *100 років тому народився Владика Софрон Дмитерко // Бліцінфо громадська трибуна blitz.if.ua (01.06.2017).*
2. *140 років тому народився Єпископ – помічник Станіславівський Іван Лятишевський // Івано-Франківська Архиспархія ugcc.if.ua (17.10.2019).*
3. *Bishop Yakiv Yaroslav Tymchuk, O.S.D.M. // The Hierarchy of the Catholic Church catholic-hierarchy.org.*
4. *Відродження Церкви (1989) // Українська Греко-Католицька Церква ugcc.ua.*
5. *Владика Іван Маргітич // Синод єпископів Українсько Української Греко-Католицької synod.ugcc.ua.*

6. *Владика Іриней Білик // Синод єпископів Українсько Української Греко-Католицької synod.ugcc.ua.*
7. *Владика Павло Василик Єпарх Коломийсько-Чернівецький // Синод єпископів Українсько Української Греко-Католицької synod.ugcc.ua.*
8. *Владика Софрон Дмитерко // Синод єпископів Українсько Української Греко-Католицької Церкви synod.ugcc.ua.*
9. *Владика Тарас Сеньків // Синод єпископів Українсько Української Греко-Католицької synod.ugcc.ua.*
10. *Гарбузьяк Я. –Гарбузьяк В. На спомин 20-річчя з дня смерті // Буцацька Єпархія Української Греко-Католицької Церкви buchacheparchy.org.ua.*
11. *Дуткевич В. Промова на Академії Владика Якова Тимчука, ЧСВВ // Буцацька Єпархія Української Греко-Католицької Церкви buchacheparchy.org.ua.*
12. *Єромонах Павло (Петро Порфирій Чучман) // Українська Греко-Католицька Церква Святоуспенська Унівська Лавра studyty.org.ua.*
13. *Життєпис першого єпископа єпархії Кир Павла Василика // УГКЦ Коломийська єпархія kolugcc.org.ua.*
14. *Життєпис Преосвященного Владика Кир Миколи Сімкайла // Українська Греко-Католицька Церква Коломийська – Чернівецька єпархія diocese.ko.if.ua. (23.07.2012).*
15. *Іван Слезюк, Бл. // Католицький Оглядач catholicnews.org.ua. (01.12.2013).*
16. *Іриней Білик, ЧСВВ – Єпископ Канонік Римської Папської Базиліки Santa Maria Maggiore // Єпископ Іриней Білик, ЧСВВ Канонік Папської Базиліки Святої Марії Більшої canonic.org.ua (08.07.2007).*
17. *Історик: Українська Греко-Католицька Церква була репресованою // Релігійно-інформаційна служба України risu.ua (09.09.2011).*
18. *Історія Архиепархії // Івано-Франківська Архиепархія ugcc.if.ua.*
19. *Історія і сучасність Семінарії ім. Св. Святих Йосафата // Івано-Франківська Духовна семінарія ifds.org.ua (07.03.2006).*

20. *Кир Іван (Лятишевський) // Івано-Франківськ Місто Герой* geroi.if.ua (17.10.2019).
21. Коломієць І. *Блаженний Мученик Симеон з Карпат // Релігійно-інформаційна служба України* risu.ua (16.03.2011).
22. Коломієць І. *Людина з незвичним іменем – Симеон // Нова Зоря* novazorya.if.ua .
23. Крупчак Р. *Керівництво Української Греко-Католицької Церкви під радянським режимом, 1946-1989: сучасні підходи вивчення релігійного підпілля // Оранта* oranta.org (26.02.2009).
24. *Матура // Словник української мови Академічний тлумачний словник (1970 – 1980)* sum.in.ua.
25. *Отець Степан Вапрович – український місіонар – ісповідник в Аргентині // Оранта* oranta.org (06.03.2018).
26. *Павло Василик 1926 – 2004 // Pamet naroda* pametnaroda.cz.
27. Пагіря О. *Гавриїл Костельник і радянські органи державної безпеки // Територія терору* territoryterror.org.ua.
28. Палій Н. В *Івано-Франківську відкрили музей єпископа УГКЦ Софрона (Дмитерка) // Релігійно-інформаційна служба України* risu.ua (26.10.2020).
29. Пелехатий І. *Нічого більше не бажаю, як лише, щоб моя молитва була вислухана ... // Нова Зоря* novazorya.if.ua (06.08.2016).
30. Прес-служба УКУ, *В УКУ відбулося відкриття міжнародної конференції з нагоди 20-ліття Інституту історії Церкви // usc.edu.ua* (19.10.2012).
31. *Псевдособор і ліквідація (1946) // Українська Греко-Католицька Церква* ugcc.ua.
32. Романюк В. *Хресна дорога владика Івана Лятишевського // Слово Просвіт* slovo-prosvity.org (09.10.2019).
33. Ружицька С. *Живачів Слезюка // Галичина* galychyna.if.ua (16.04.2017).

34. Сопилюк М. *Дорога правди владика Якова Тимчука, ЧСВВ (до 100-річчя від дня народження) // Василіанський Чин Святого Йосафата Провінція Найсвятішого Спасителя в Україні osbm.in.ua (22.08.2019).*
35. Сопилюк М. *Пам'яті отців Тимчуків – ісповідників віри. (До 150-ї річниці церкви Святої Покрови в Заліщиках) // Буцацька Єпархія Української Греко-Католицької Церкви buchacheparchy.org.ua.*
36. *Спогади про підпілля УГКЦ // Українська Греко-Католицька Церква Святоуспенська Унівська Лавра studyty.org.ua.*
37. Терещук Г. *30 років тому УГКЦ вийшла з підпілля і вимагала легалізації від Кремля // Радіо свобода radiosvoboda.org (29.10.2019).*

Документальні фільми

1. Дігтяренко В. (режисер) *Симеон Лукач* [документальний фільм], Україна: Screen Media Ukraine 2018.
2. Мойсяк П. –Гринів Р. (режисери), *Світлій пам'яті о. Михайла Косила* [документальний фільм], Україна: ТО «ПЕРО» 2012.
3. Стаськів А. (режисер), *УГКЦ Невідомий літопис*, [документальний фільм], Україна: Стар ТВ 2010.
4. Дігтяренко В. (режисер) *Ті, що вірні* [документальний фільм], Україна: Живе Телебачення, 2017.
5. *Учитель людяності* [документальний фільм], Україна: ТРК Надвірна 2016.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Витяг з тексту «Інструкції 58»

1. Організувати у Львові православну єпархію, на чолі якого поставити єпископа (з українців) з титулом єпископа Львівського і Тернопільського, який мав об'єднати православні приходи Львівської, Станіславської, Дрогобицької і Тернопільської областей.
2. Надати Львівському і Тернопільському єпископу, а також усім православним служителям цієї єпархії право на ведення місіонерської праці.
3. Надати у розпорядження єпархії у м. Львові як кафедральний собор один із греко-католицьких (уніатських) соборів.
4. Зміцнити Почаївську православну лавру в місті Крем'янці Тернопільської області, зробивши її настоятеля вікарієм Львівського єпископа.
5. Від імені патріарха Московського і всієї Русі та синоду Російської Православної Церкви випустити спеціальне звернення (українською і російською мовами) до духовенства і віруючих Уніатської Церкви та широко розповсюдити його по уніатських приходах.
6. Організувати всередині Уніатської Церкви ініціативну групу, яка повинна буде декларативно заявити про розрив із Ватиканом і закликати уніатське духовенство до переходу на православ'я.
7. Організувати православні братства в містах Луцьку і Львові, надавши цим братствам право місіонерської та благодійницької діяльності, причому завданням братств буде зміцнення православ'я і протиставлення його католицизму.
8. Вжити заходів до ліквідації автокефалії польської православної церкви., з проведенням відповідних заходів для її цілковитого приєднання до Московської патріархії.
9. Оформити приєднання до Московської патріархії Мукачівсько-Пряшівської православної єпархії (Закарпатська Україна), згідно з виявленим із їхнього боку

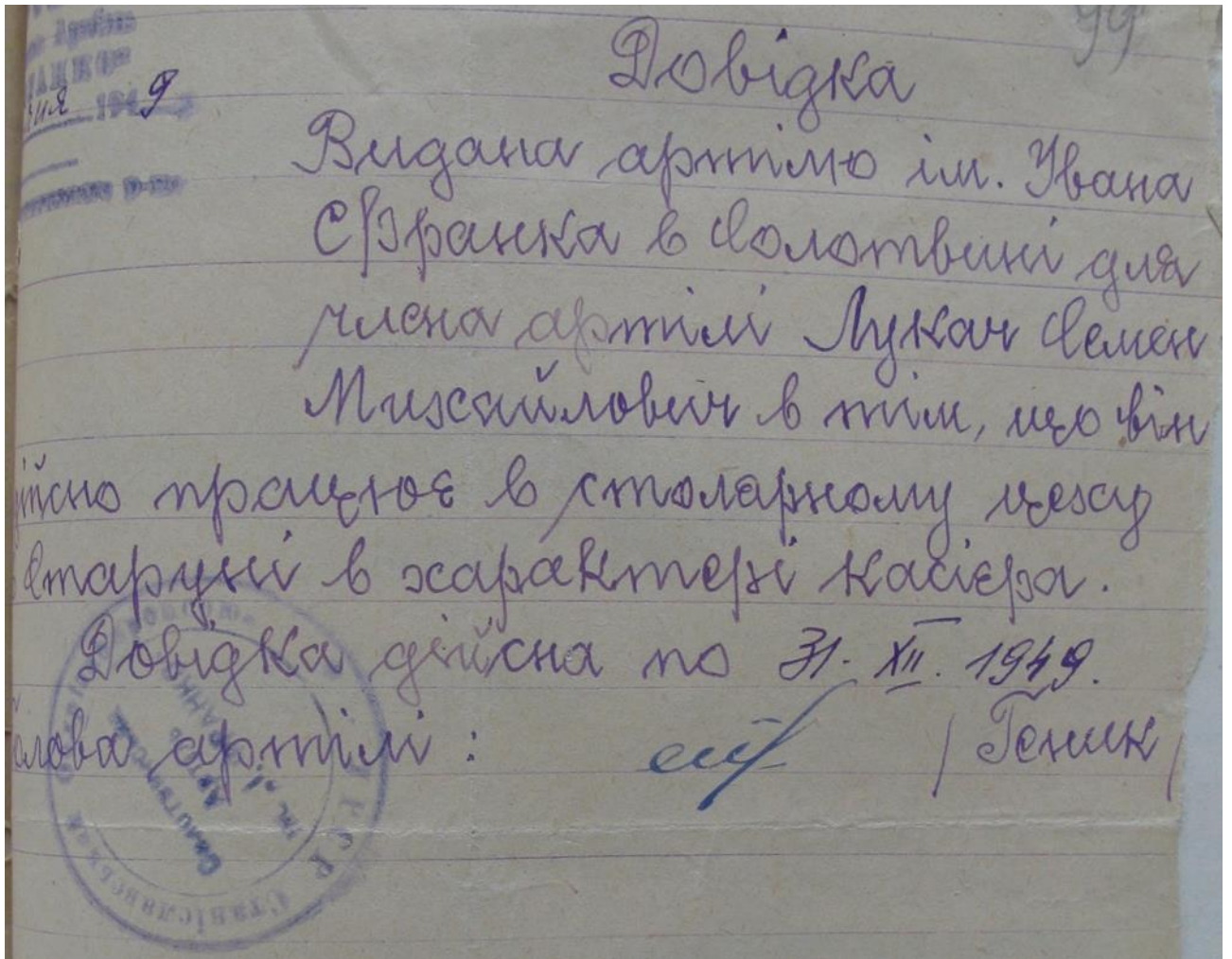
колективним бажанням і згодою Синоду сербської православної церкви (в юрисдикції якої дотепер перебуває Мукачівсько-Пряшівська єпархія).

10. Для підготовки кадрів священнослужителів і місіонерів відкрити курси в містах Києві, Луцьку, Львові й Одесі, взоруючись на організацію та програму московських пастирсько-православних курсів³¹⁸.

---

³¹⁸ *Історик: Українська Греко-Католицька Церква була репресованою // risu.org.ua.*

Додаток 2

Довідка з місця праці о. Симеона Лукача³¹⁹.

³¹⁹ ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, стр. 4733.

Додаток 3

У С С Р

МИНИСТЕРСТВО ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Управление МГБ по Станиславской области / Следственный отдел

УЧТЕНО В 1962 ГОДУ

ДЕЛО № 7115

По обвинению *Лукач Семена Михайловича*
 в п.р. п.р. ст. 54-107.23 УК УССР

Начато *28* " *октябрь* 19*49* г. В *одном* томах
 Окончено *28* " *февраль* 19*50* г. Том № *1*

После судебного рассмотрения и вступления приговора в силу настоящее дело подлежит немедленному возвращению в *учетное заведение органа МГБ*

К делу должна быть приобщена копия приговора. *7120*

ОСНОВАНИЕ: Приказ НКВД, Прокуратуры и НКЮ Союза ССР № 00359 от 10/IV 1939 г.

Архив № *Д-345195*

Сдано в архив *14733* " *19* г.

Передача, находящихся в производстве следственных дел, а также взятых из архива дел в другие отделы или органы МГБ, хотя бы и временно, производится исключительно через *7120*

Передача следственного дела оформляется постановлением, утвержденным начальником соответствующего управления МГБ или его заместителем. *4733*

Для передачи дел производятся: 1. Проверка наличия в деле документов, относящихся к делу. 2. Проверка правильности оформления дел. 3. Проверка правильности учета дел. 4. Проверка правильности оформления дел. 5. Проверка правильности оформления дел. 6. Проверка правильности оформления дел. 7. Проверка правильности оформления дел. 8. Проверка правильности оформления дел. 9. Проверка правильности оформления дел. 10. Проверка правильности оформления дел.

63-90
14751

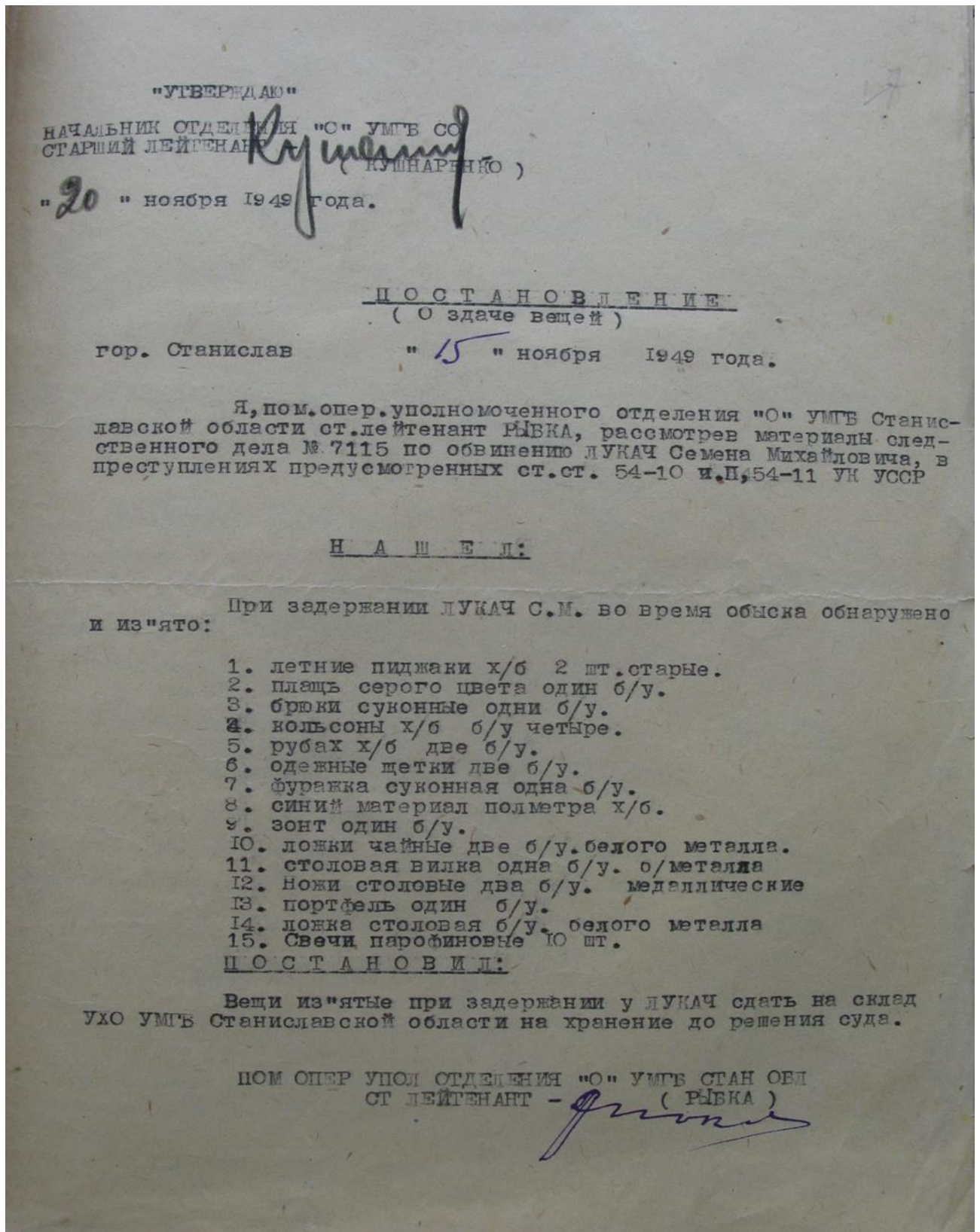
30/11/50

Справа №7115 з звинуваченням владики Симеона Лукач

Додаток 5

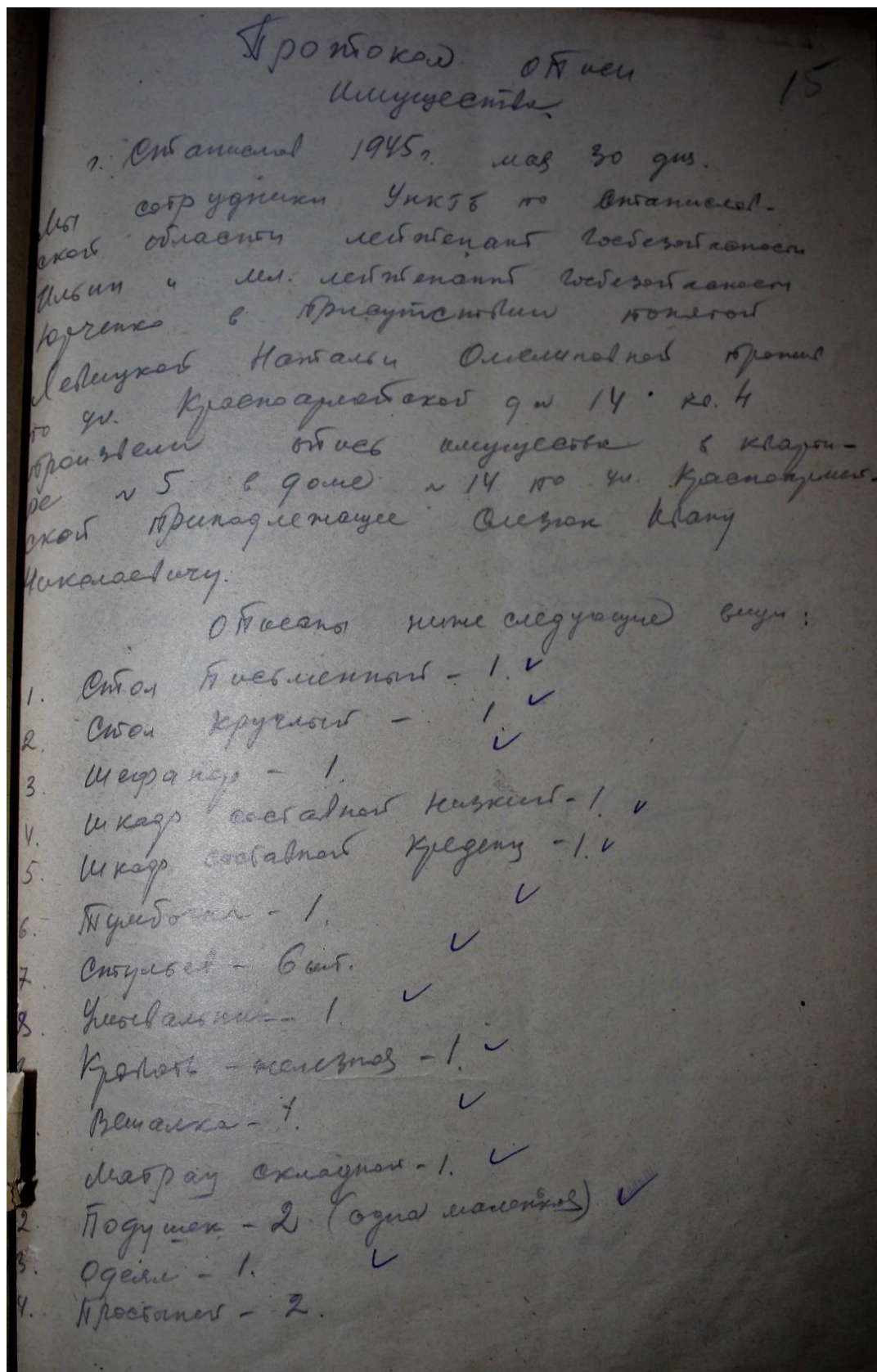

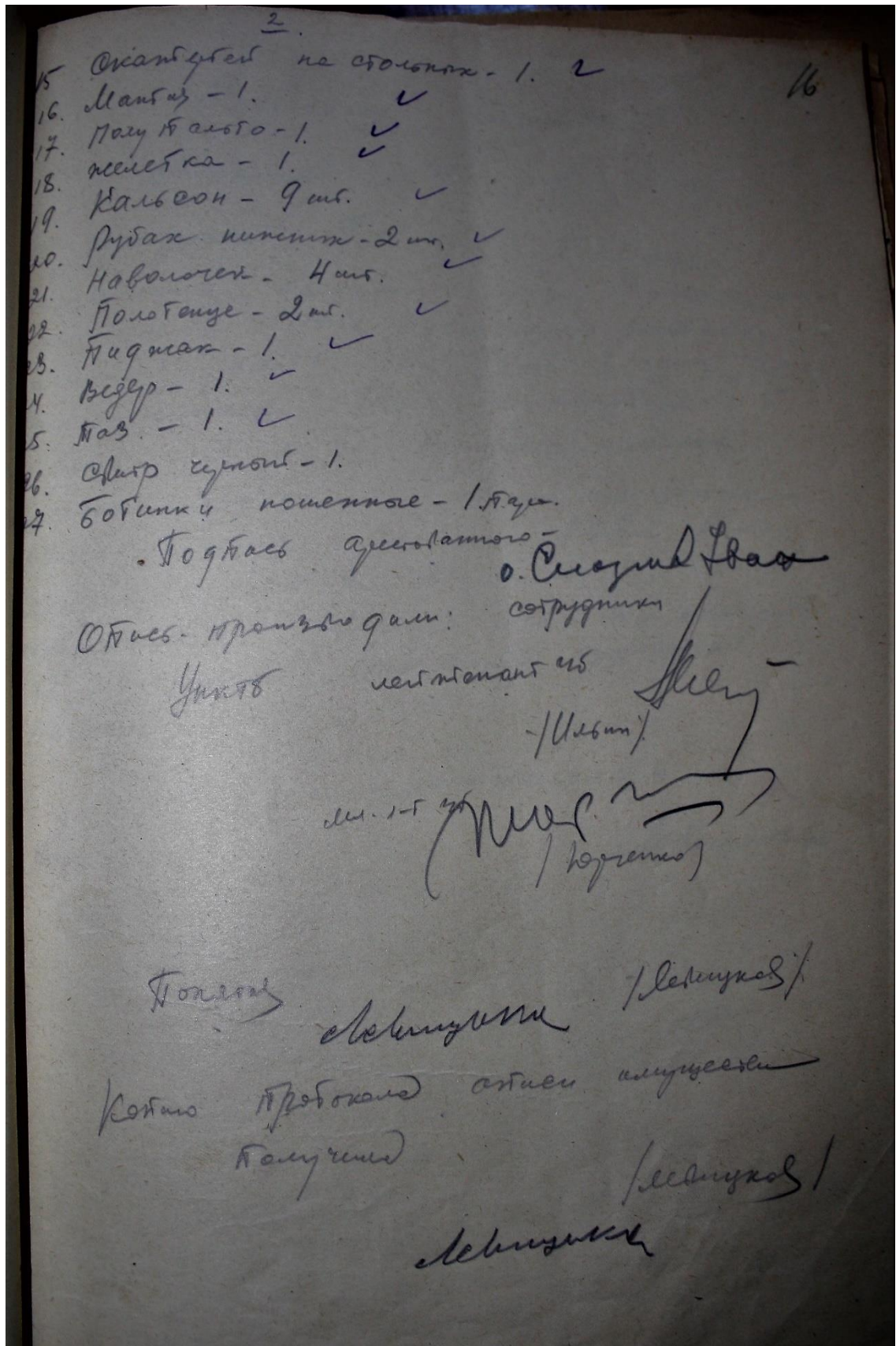
Постанова про задачу речей о. Симеона Лукача³²¹.

³²¹ ДАІФО, ф. Р-2157, оп. 1, спр. 4733.

Додаток 6

Протокол обшуку при арешті Івана Слезюка³²².³²² «Протокол обшуку квартири Івана Слезюка від 02.06.1945» // ЦДІАЛ, ф.4332, спр. 1459, арк 15.

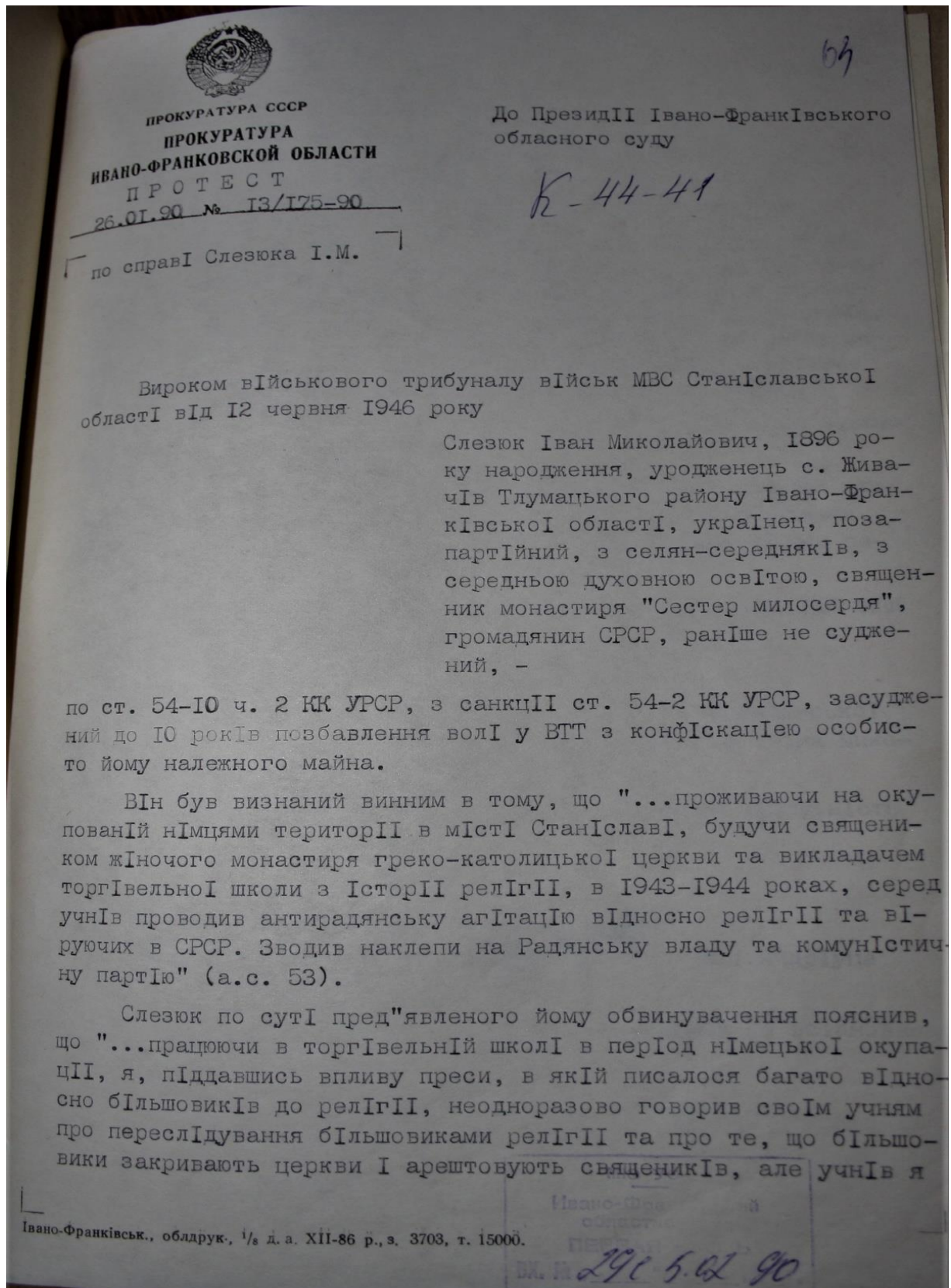

Протокол обшуку при арешті Івана Слезюка³²³.

³²³ «Протокол обшуку квартири Івана Слезюка від 02.06.1945» // ЦДІАЛ, ф.4332, спр. 1459, арк 15.

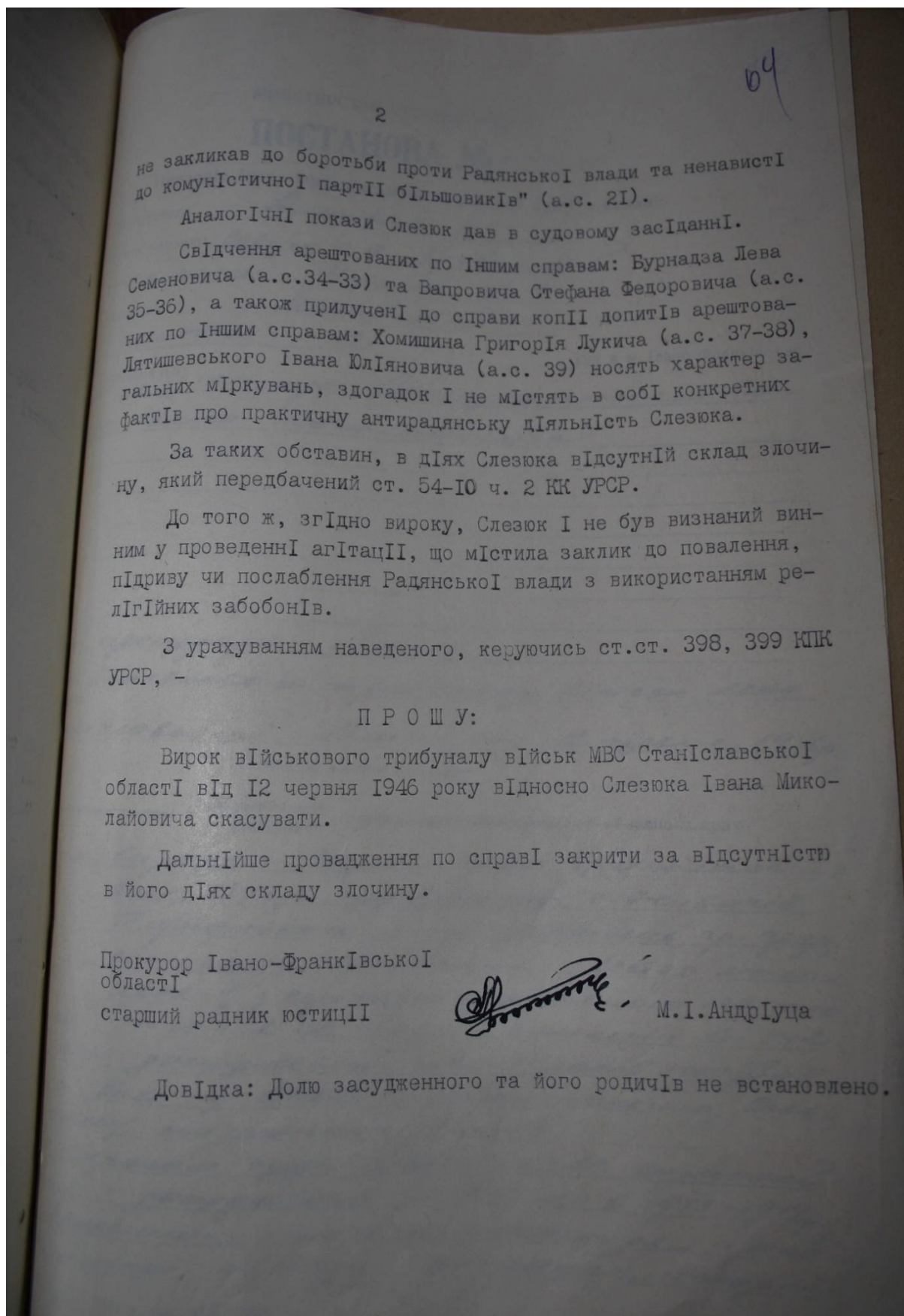
Додаток 7

Протест 26.01.90 №13/175-90 по справі Слезюка І.М.³²⁴.

³²⁴ «Протест 26.01.90 №13/175-90 по справі Слезюка І.М.» // ЦДІАЛ, ф.4332, спр. 1459, арк. 63.

Протест 26.01.90 №13/175-90 по справі Слезюка І.М.³²⁵.

³²⁵ «Протест 26.01.90 №13/175-90 по справі Слезюка І.М.» // ЦДІАЛ, ф.4332, спр. 1459, арк. 63.

Додаток 8

Список дияконів, отців та єпископа, яких висвятив владика Іван Слезюк в період підпілля.

№	Ім'я Прізвище	На кого поставляв	Дата
1	Володимир Пальчинський ЧСВВ	Священника	Січень 1972 року ³²⁶
2	Василь Мендрунь ЧСВВ	Священника	1969 ³²⁷
3	Порфирій Чучман МСУ	Диякона	Липень 1966 ³²⁸
4	Порфирій Чучман МСУ	Священника	Липень 1966 ³²⁹
5	Василь Вороновський МСУ	Священника	15.08.1959 ³³⁰
6	Софрон Дмитерко ЧСВВ	Єпископська	30.11.1968 ³³¹

Це список, декого з тих, про чий свячення вдалось дізнатись.

Список отців та дияконів та єпископів, яких висвятив владика Софрон Дмитерко

№	Ім'я Прізвище	На кого поставляв	Дата
1	Іван Лейб'юк	Диякона	20.12.1989 р. ³³²
2	Іван Качанюк	Диякона	01.05.1985 р. ³³³
3	Іван Качанюк	Священника	17.02.1986 р. ³³⁴
4	Михаїл Багрій	Диякона	01.05.1985 р. ³³⁵
5	Михаїл Багрій	Священника	17.02.1986 р. ³³⁶
6	Іриней Білик	Священника	14.10.1978 ³³⁷

³²⁶ В. Пальчинський, Інтерв'ю від 17.08.1995 / Інтерв'юер Купчик Л. // АПЦ, спр. П-1-1-553.

³²⁷ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 174.

³²⁸ *Єромонах Павло (Петро Порфирій Чучман)*.

³²⁹ Там само.

³³⁰ *Спогади про підпілля УГКЦ*.

³³¹ *Владика Софрон Дмитерко*.

³³² І. Лейб'юк, Інтерв'ю від 03.09.2003, 11.

³³³ І. Качанюк, Інтерв'ю від 06.03.2000, 13.

³³⁴ Х. Нищей, *З вірою у серці: від покликання до служіння*, 109.

³³⁵ Там само, 105.

³³⁶ Х. Нищей, *З вірою у серці: від покликання до служіння*, 105

³³⁷ *Владика Іриней Білик // synod.ugcc.ua (10.12.2020)*.

7	Іван Репела ЧСВВ	Священника	22.12.1984 ³³⁸
8	Йосип Холод ЧСВВ	Священника	22.12.1984 ³³⁹
9	Іван Маргітич	Єпископська	10.09.1987 ³⁴⁰
10	Іриней Білик	Єпископська	15.08.1989 ³⁴¹

Це список, декого з тих, про чий свячення вдалось дізнатись.

Список отців та дияконів, яких висвятив владика Павло Василик

№	Ім'я Прізвище	На кого поставляв	Дата
1	Володимир Війтишин	Священника	26.05.1982 ³⁴²
2	Григорій Сімкайло	Священника	14.05.1974 ³⁴³
3	Микола Сімкайло	Священника	14.05.1974 ³⁴⁴
4	Іван Сеньків	Священника	1982 ³⁴⁵
5	Тарас Сеньків	Священника	28.05.1982 ³⁴⁶
6	Йосиф Мороз	Священника	1982 ³⁴⁷
7	Зиновій Гончарик	Диякона	1980 ³⁴⁸
8	Зиновій Гончарик	Священника	20.12.1983 ³⁴⁹
9	Василь Івасишин	Диякона	1980 ³⁵⁰

Це список, декого з тих, про чий свячення вдалось дізнатись.

³³⁸ І. Гавриш, *Станіславівська Єпархія Української Греко – Католицької Церкви у період підпілля (1946 – 1989 рр.)*, 174-175.

³³⁹ Там само.

³⁴⁰ *Владика Іван Маргітич* // synod.ugcc.ua (10.12.2020).

³⁴¹ *Владика Іриней Білик*

³⁴² В. Війтишин, Інтерв'ю від 25.07.2003,20.

³⁴³ *Життєпис Преосвященного Владика Кир Миколи Сімкайла* // diocese.ko.if.ua (10.12.2020).

³⁴⁴ Там само.

³⁴⁵ В. Війтишин, Інтерв'ю від 25.07.2003,12.

³⁴⁶ *Владика Тарас Сеньків* // synod.ugcc.ua (10.12.2020).

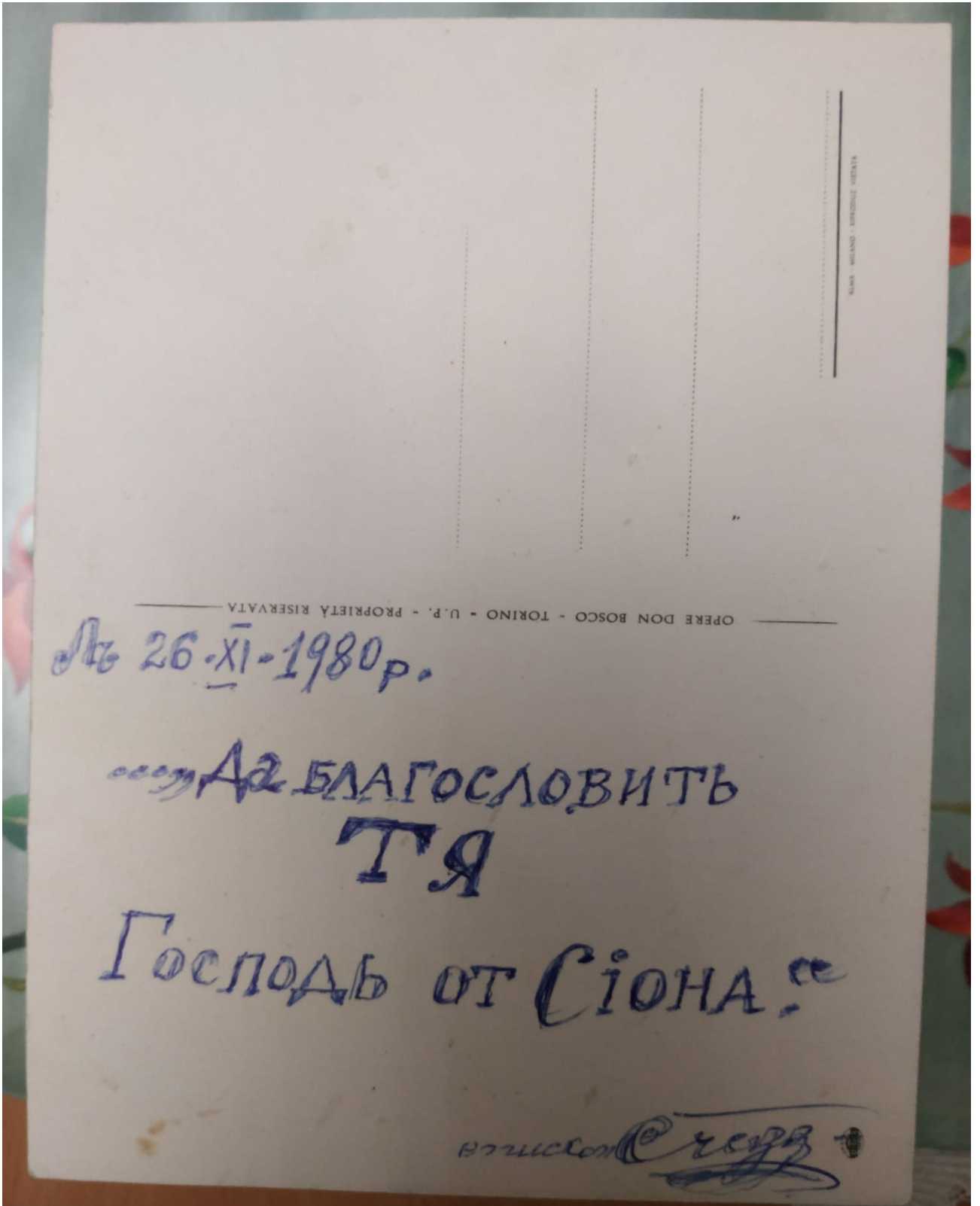
³⁴⁷ Х. Нищей, *З вірою у серці: від покликання до служіння*, 109.

³⁴⁸ І. Качанюк, Інтерв'ю від 06.03.2000, 3.

³⁴⁹ Там само.

³⁵⁰ І. Качанюк, Інтерв'ю від 06.03.2000, 3.

Додаток 9

Зворот образка з служебника Якова Тимчука³⁵¹.

³⁵¹ Фото з архіву Музею Історії Підпільної УГКЦ в селі Фитьків.

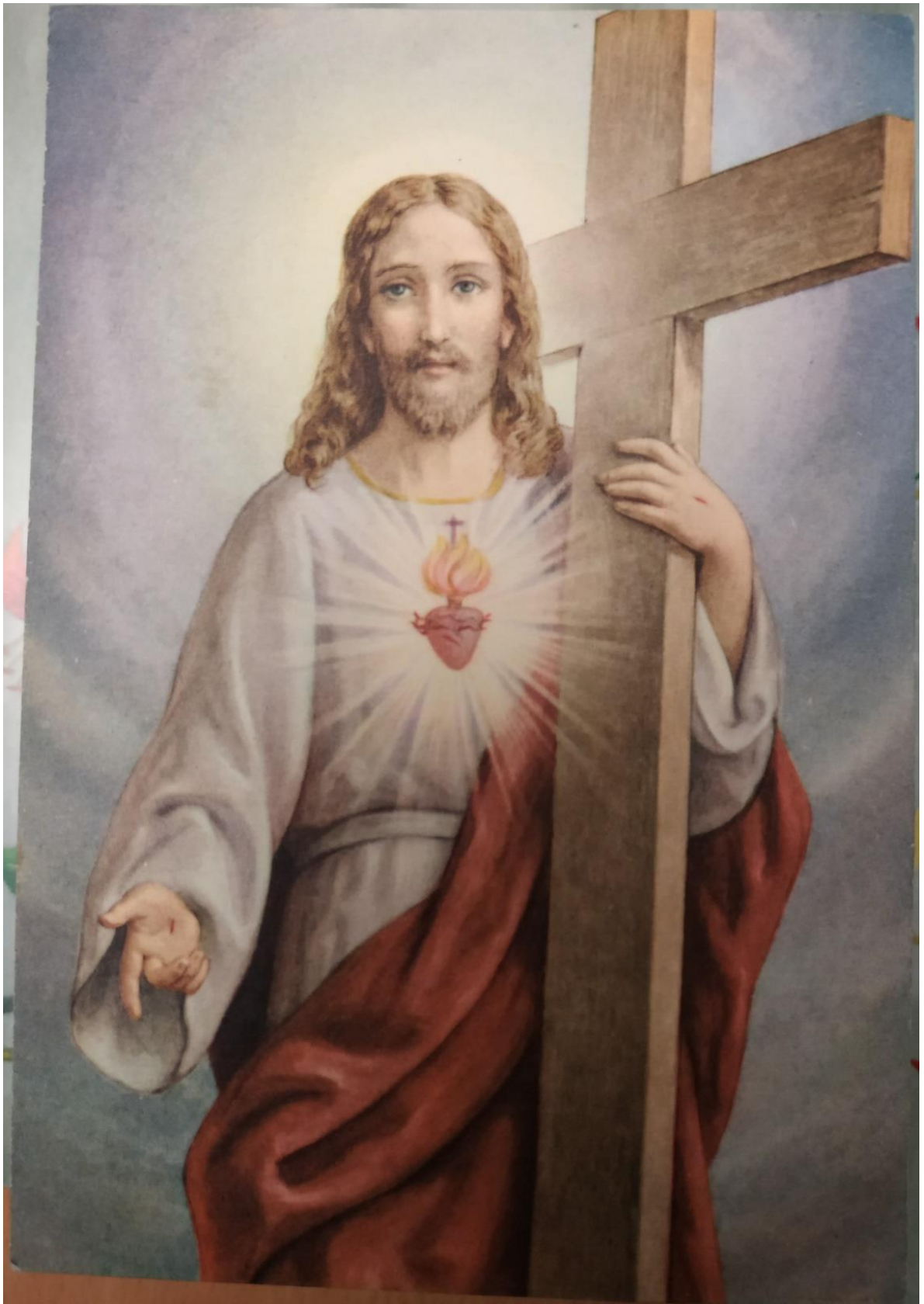

Фото образка з служебника владыки Якова Тимчука³⁵²

---

³⁵² Фото з архіву Музею Історії Підпільної УГКЦ в селі Фитьків.

